

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
TOSHKENT TO‘QIMACHILIK VA YENGIL SANOAT INSTITUTI

“TASDIQLAYMAN”

Ilmiy ishlar va innovatsiyalar
bo‘yicha prorektor

N.Mirzayev

03 09 2026-yil

05.06.03 - “TERI, MO‘YNA, POYABZAL VA TERI-GALANTEREYA
BUYUMLARI TEXNOLOGIYASI” IXTISOSLIGI BO‘YICHA TAYANCH
DOKTORANTURAGA KIRUVCHILAR UCHUN

IMTIHON QABUL QILISH DASTURI VA BAHOLASH MEZONLARI

Toshkent -2026 yil

Ushbu dasturda «Charm buyumlarini konstrutsiyalash nazariyasi va hisobi», «Charm buyumlari texnologiyasi nazariy asoslari», «Charm, mo'yna kimyoviy texnologiyasi va jarayonlari», «Charm-mo'ynani pardoqlash va dizayn» fanlaridan 05.06.03-“teri, mo'yna, poyabzal va teri-galantereya buyumlari texnologiyasi” ixtisosligi bo'yicha tayanch doktoranturaga qabul qilish imtihoniga oid materiallar mazmuni bayon qilingan.

Tuzuvchilar : t.f. d., prof. T.J. Qodirov
t.f.f.d., dots. D.Z. Pazilova

Taqrizchilar: t.f.d., prof. A.M.Djurayev
t.f.n., dots. X.X.Begaliyev

Dastur “Charm va poyabzal muhandisligi” kafedrasining 2026-yil “26” avgust № 1-sonli kafedra yig'ilishida muxokama qilingan va tasdiqlash uchun tavsiya etilgan

Dastur institut Kengashining 2026-yil _____dagi № __ -sonli qarori bilan tasdiqlangan

KIRISH

O'zbekiston Respublikasida charm-poyabzal va mo'ynachilik sanoatini rivojlantirish, eksport salohiyatini oshirish, mahalliy xom ashyo resurslaridan samarali foydalanish hamda zamonaviy resurstejamkor texnologiyalarni ishlab chiqarishga joriy etishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Bu borada O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 3 maydagi PQ-3693-son va 2021 yil 8 fevraldagi PQ-4982-son qarorlari hamda sohaga oid boshqa meyoriy-huquqiy hujjatlarda belgilangan vazifalar muhim ahamiyat kasb etadi. 2022–2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasida charm-poyabzal sanoatida ishlab chiqarish hajmini oshirish, import o'rnini bosuvchi va eksportbop mahsulotlar ishlab chiqarishni kengaytirish vazifalari belgilangan. Ularni amalga oshirish mahalliy xom ashyodan oqilona foydalanish, raqobatbardosh charm, mo'yna, poyabzal va komplektlovchi materiallarni yaratish, innovatsion hamda resurs va energiya tejamkor texnologiyalarni ishlab chiqish va amaliyotga joriy etishni taqozo etadi.

«Teri, mo'yna, poyabzal, teri-galantereya buyumlari texnologiyasi» ixtisosligi bo'yicha mazkur dastur amaldagi meyoriy-huquqiy hujjatlar va yuqori malakali ilmiy kadrlarga qo'yiladigan zamonaviy talablar asosida ishlab chiqilgan.

Dastur poyabzal, charm-attorlik va poyabzal va charm attorlik buyumlari materialshunosligi, konstruksiyalash va loyihalash, zamonaviy materiallardan foydalanish, mahsulotning sifati, gigiyenik, ergonomik va ekspluatatsion xususiyatlarini yaxshilash hamda resurstejamkor texnologiyalarni qo'llash masalalarini qamrab oladi.

Shuningdek, dastur yuqori malakali ilmiy kadrlarda mustaqil ilmiy-tadqiqot olib borish, zamonaviy tadqiqot usullarini qo'llash, tajriba natijalarini tahlil qilish, ilmiy asoslangan xulosa va tavsiyalar ishlab tadqiqot natijalarini amaliyotga joriy etish bo'yicha zarur bilim va kompetensiyalarni

shakllantirishga

yo‘naltirilgan.

Dastur mavzulari charm-poyabzal va mo‘ynachilik sohasidagi fan, texnika va texnologiyalarning zamonaviy yutuqlari, innovatsion rivojlanish tendensiyalari hamda yuqori malakali ilmiy kadrlar tayyorlash talablarini hisobga olgan holda shakllantirilgan.

«Charm buyumlarini konstruksiyalash nazariyasi va hisobi»

Charm buyumlarini konstruksiyalashda atrof-muhitni muhofaza qilish va mehnat xavfsizligi talablariga rioya qilish, ishlab chiqarish jarayonlarini nazorat qilish, charm buyumlarning konstruktiv tuzilishi, texnik vositalar, zamonaviy konstruksiyalash usullari, texnologik jarayonlar, jihoz va uskunalar hamda yangi assortimentdagi charm buyumlarni ishlab chiqish va ularning konstruksiyalarini amaliyotga tatbiq etish, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan konstruksiyalash jarayonida foydalanish, ularning o‘ziga xos xususiyatlari hamda qo‘llaniladigan dasturiy vositalar **haqida tasavvurga ega bo‘lishi kerak;**

Charm buyumlarini konstruksiyalash va loyihalash jarayonlarini sinovdan o‘tkazishda zarur bo‘lgan ilmiy-tadqiqot ishlarida ishtirok etish; turli xildagi charm va yordamchi materiallarning buyum konstruksiyasida qo‘llanilishining texnik, iqtisodiy va ekologik samaradorligini baholash; charm buyumlarini konstruksiyalash sohasida amalda qo‘llaniladigan zamonaviy usullar, konstruktiv yechimlar hamda meyoriy-texnik hujjatlarni **bilishi va ulardan foydalana olishi;**

Charm buyumlari konstruksiyalarining asosiy parametrlarini nazariy va eksperimental aniqlash; buyum konstruksiyasini ishlab chiqish, o‘lcham parametrlarini hisoblash, detallar shakli va o‘lchamlarini aniqlash, konstruktiv elementlarni joylashtirish hamda andazalarni tayyorlash usullarini mukammal bilish; charm buyumlarining konstruktiv va ergonomik xususiyatlarini baholash, materiallarning fizik-mexanik xossalarini hisobga olgan holda konstruktiv yechimlarni tanlash boyicha amaliy ko‘nikmalar hosil qilishi; konstruksiyalash jarayonida material sarfini, detallar yuzasini va ishlab chiqarish samaradorligini

hisoblash hamda zamonaviy kompyuter dasturlaridan foydalanish ***ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak.***

«Charm buyumlari texnologiyasi nazariy asoslari»

Charm buyumlarini ishlab chiqarish texnologiyasi, zamonaviy texnika va texnologiyalar, charm va charm materiallaridan mahsulotlar ishlab chiqarish hamda mahsulot sifatini boshqarish jarayonlari ***haqida tasavvurga ega bo'lishi kerak;***

Charm buyumlarini ishlab chiqarish jarayonlarida mahsulot sifatini belgilovchi ko'rsatkichlar hamda ularni boshqarish yo'llarini, sifatni boshqarish tizimini, ushbu tizimning asosiy prinsiplari va sifatni boshqarish tizimini rivojlantirish yo'llarini bilishi va ulardan ***bilishi va ulardan foydalana olishi;***

Charm va charm materiallarining turlari, xususiyatlari, fizik-mexanik ko'rsatkichlari, qalinligi, zichligi, namligi, cho'ziluvchanligi, uzilish kuchi, elastikligi, ishqalanishga va egilishga chidamliligini aniqlash usullarini o'rgangan holda, charm buyumlarini loyihalash, ishlab chiqarish texnologik jarayonlarini tashkil etish va mahsulot sifatini baholash bo'yicha ***ko'nikmalariga ega bo'lish kerak;***

«Charm, mo'yna kimyoviy texnologiyasi va jarayonlari»

Charm va mo'yna ishlab chiqarishda qo'llaniladigan xomashyo va yordamchi materiallarning kimyoviy tarkibi, fizik-kimyoviy xossalari, ularni qayta ishlashning asosiy bosqichlari, texnologik jarayonlarning mohiyati, atrof-muhitni muhofaza qilish va mehnat xavfsizligi talablariga rioya qilish, ishlab chiqarish jarayonlarini nazorat qilish, charm va mo'yna ishlab chiqarishda qo'llaniladigan kimyoviy moddalar, reagentlar hamda texnologik vositalar, zamonaviy texnologiyalar, jihoz va uskunalari, yangi turdagi charm va mo'yna mahsulotlarini ishlab chiqarish texnologiyalari, ularning sifat ko'rsatkichlarini baholash hamda zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan texnologik jarayonlarni loyihalash va boshqarishda foydalanishning o'ziga xos xususiyatlari ***haqida tasavvurga ega bo'lishi kerak;***

Charm va mo'yna xomashyosini qayta ishlash hamda tayyor mahsulot olish jarayonlarini o'rganish va sinovdan o'tkazishda zarur bo'lgan ilmiy-tadqiqot ishlarida ishtirok etish; turli xil charm va mo'yna xomashyosi, kimyoviy moddalar hamda yordamchi materiallarning texnologik jarayonlarda qo'llanilishining texnik, iqtisodiy va ekologik samaradorligini baholash; charm va mo'yna ishlab chiqarishda amalda qo'llaniladigan zamonaviy kimyoviy texnologiyalar, texnologik usullar, jarayonlar, me'yoriy-texnik hujjatlar va sifat nazorati usullarini ***bilishi va ulardan foydalana olishi***;

Charm va mo'yna xomashyosiga ishlov berishning asosiy texnologik parametrlarini nazariy va eksperimental aniqlash; xomashyoni ivitish, go'shtlash, kulga solish, oshlashga tayyorlash, pikellash, oshlash, bo'yash, yog'lash, quritish va pardozlash kabi texnologik jarayonlarning mohiyatini bilish; kimyoviy reagentlarning sarfi va konsentratsiyasini hisoblash, texnologik eritmalar tarkibini aniqlash, jarayonlarning harorat, vaqt, pH va boshqa parametrlarini belgilash; charm va mo'yna materiallarining fizik-mexanik va fizik-kimyoviy xossalari hisobga olgan holda texnologik jarayonlarni tanlash hamda baholash bo'yicha amaliy ***ko'nikmalar hosil qilishi***;

Charm va mo'yna ishlab chiqarishda xomashyo, kimyoviy moddalar, suv va energiya sarfini, texnologik eritmalar tarkibini hamda ishlab chiqarish samaradorligini hisoblash; ishlab chiqarish chiqindilarini kamaytirish, oqova suvlarni tozalash va ekologik xavfsizlikni ta'minlash usullaridan foydalanish; texnologik jarayonlarni optimallashtirish, mahsulot sifatini nazorat qilish hamda zamonaviy kompyuter dasturlari va axborot texnologiyalaridan foydalanish ***ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak***.

«Charm-mo'ynani pardozlash va dizayn»

“Charm-mo'ynani pardozlash va dizayn” fanini o'zlashtirish natijasida talaba charm va mo'yna materiallarini pardozlash texnologiyasi, zamonaviy pardozlash texnika va texnologiyalari, charm va mo'ynaning tashqi ko'rinishini yaxshilash, estetik va funksional xususiyatlarini oshirish hamda ulardan turli

mahsulotlar yaratishda dizayn yechimlaridan foydalanish jarayonlari **haqida tasavvurga ega bo'lishi kerak;**

Charm va mo'ynani pardoqlash jarayonlarida mahsulot sifatini belgilovchi ko'rsatkichlar, pardoqlashning asosiy bosqichlari va usullarini, bo'yash, qoplama hosil qilish, jilolash, yumshatish, naqsh va bezak berish texnologiyalarini, zamonaviy pardoqlash usullarini, shuningdek, pardoqlash jarayonlarida sifatni boshqarish yo'llarini **bilishi va ulardan foydalana olishi kerak;**

Charm va mo'yna materiallarining turlari, xususiyatlari, fizik-mexanik va estetik ko'rsatkichlarini, rang, yaltiroqlik, yumshoqlik, egiluvchanlik, tuk qoplami holati, zichligi, qalinligi, namligi, ishqalanishga, egilishga va boshqa tashqi ta'sirlarga chidamliligini baholash usullarini o'rgangan holda, charm va mo'ynani pardoqlash uchun texnologik jarayonlarni tanlash, pardoqlash materiallari va uskunalaridan samarali foydalanish, mahsulot dizaynini ishlab chiqish hamda tayyor mahsulot sifatini baholash bo'yicha **ko'nikmalarga ega bo'lishi kerak;**

Charm va mo'yna mahsulotlarini loyihalashda zamonaviy dizayn yo'nalishlari, ranglar uyg'unligi, kompozitsiya, faktura, dekorativ elementlar va badiiy bezaklardan foydalanish, materialning xususiyatlarini hisobga olgan holda pardoqlash va dizayn yechimlarini ishlab chiqish, texnologik jarayonlarni loyihalash va amaliyotga joriy etish **kompetensiyalariga ega bo'lishi kerak.**

**05.06.03-“Teri, mo'yna, poyabzal va teri-galantereya buyumlari
texnologiyasi” mutaxassisligidan o'tkaziladigan
kirish imtihonlarini baholash**

M E Z O N I

“Yozma ish”ni bajarishda quyidagilarga amal qilinishi kerak:

“Yozma ish”ning hajmi **1000-1200 so'zgacha** deb belgilanadi. “Yozma ish”ni o'tkazish uchun **3 soat** vaqt beriladi.

Yozma ish ko'p variantli usulda o'tkaziladi. Har bir variantda to'rttadan savol bo'lib har bir savolga tegishli javob yozilishi kerak. Umumiy o'zlashtirish ko'rsatkichi **0 dan 100 balgacha** baholanadi.

Birinchi savolga berilgan javob **25 balgacha**

Ikkinchi savolga berilgan javob **25 balgacha**

Uchinchi savolga berilgan javob **25 balgacha.**

To'rtinchi savolga berilgan javob **25 balgacha baholanadi.**

A'lo (86-100 ball) baho olish uchun berilgan savollar boyicha javoblarning to'liq yoritilganligi, savollarga javob berishda yangi ma'lumotlar qo'llanilganligi, savol boyicha ijodiy fikr mavjudligi, jarayonlarni tahlil qila olish, kamchilik va afzalliklarni baholay olishi, mustaqil olingan bilimlardan foydalanganligi, zarur chizma va sxemalarni keltirganligi inobatga olinadi.

Yaxshi (71-85 ball) baho olish uchun berilgan savollar boyicha javoblarning to'liq yoritilganligi, savol boyicha ijodiy fikr mavjudligi, jarayonlarni tahlil qila olish, kamchilik va afzalliklarni baholay olishi, zarur chizma va sxemalarni keltirganligi biroq mustaqil olingan bilimlardan foydalanilmaganligi, savollarga javob berishda yangi ma'lumotlar qo'llanilmaganligi inobatga olinadi.

Qoniqarli (56-70 ball) baho olish uchun berilgan savollar boyicha javoblarning to'liq yoritilganligi, zarur chizma va sxemalarni keltirganligi biroq savollarga javob berishda yangi ma'lumotlar qo'llanilmaganligi, savol boyicha ijodiy fikr mavjud emasligi, jarayonlarni tahlil qilinmaganligi, kamchilik va afzalliklarni baholanmaganligi, mustaqil olingan bilimlardan foydalanilmaganligi inobatga olinadi.

Qoniqarsiz (0-55 ball) baho olish uchun berilgan savollar boyicha javoblarning to'liq yoritilmaganligi, savollarga javob berishda yangi ma'lumotlar qo'llanilmaganligi, savol boyicha ijodiy fikr mavjud emasligi, jarayonlarni tahlil qilinmaganligi, kamchilik va afzalliklari baholanmaganligi,

mustaqil olingan bilimlardan foydalanilmaganligi, zarur chizma va sxemalarni keltirilmaganligi inobatga olinadi.

Tayanch doktoranturaga kirish imtixonlari uchun

S A V O L L A R

Umumiy savollar

1. Charm va poyabzal sanoatini modernizatsiya qilishning zamonaviy yo'nalishlari va ishlab chiqarish korxonalarining raqobatbardoshligini oshirish mexanizmlari.
2. Charm va poyabzal mahsulotlari eksport salohiyatini oshirishning iqtisodiy mexanizmlari va eksport faoliyatini rivojlantirish istiqbollari.
3. Charm va poyabzal sanoatida chuqur qayta ishlash, diversifikatsiya va yuqori qo'shilgan qiymatli mahsulotlar ishlab chiqarishni rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari.
4. O'zbekiston Respublikasida charm va poyabzal sanoatini rivojlantirishning huquqiy-meyoriy asoslari va so'nggi yillarda amalga oshirilayotgan davlat siyosatining asosiy yo'nalishlari.

«Charm buyumlari texnologiyasi nazariy asoslari»

1. Konvektiv va kontaktli quritish.
2. Adgeziya nazariyalari.
3. Namlashni issiq diffuziya (kontakt) usuli.
4. Poyabzal ishlab chiqarishda pressli vulkanizatsiya usuli
5. Mexanik adgeziya nazariyasi.
6. Quritishning issiq radiatsiya (infra qizil nur) usuli.
7. Zamonaviy poyabzallar klassifikatsiyasi.
8. Yelimlarga qo'yiladigan umumiy talablar.
9. Adsorbsion (molekulyar) adgeziya nazariyasi.
10. Tanavorga shakl berish usullari
11. Quritishning dielektrik (yuqori chastotali) usuli.
12. Charm buyumlarini ishlab chiqarishda quyish usullari.

13. Poyabzal detallarini bosim ostida quyish usuli.
14. Issiq vulkanizatsiya usulida poyabzal detallarini hosil qilish.
15. Poyabzal ishlab chiqarishda pressli vulkanizatsiya usuli.
16. Yelimlash parametrlari tartiblari.
17. Ustki charm materiali uchun andozalar aro qo'shimcha navi bo'yicha xosil bo'luvchi chiqindilar.
18. Materiallarni bichishda sodir bo'luvchi chiqindilar.
19. Poyabzal taglik detallariga ishlov berish.
20. Ustki detallarni taglik bilan biriktirish usullari va poyabzal ustki detallarini biriktirishdagi chok turlari.

«Charm buyumlarini konstruksiyalash nazariyasi va hisobi»

21. Ratsional qolip va poyabzallar haqida tushincha.
22. Poyabzal qoliplarining asosiy tavsifi.
23. Detallarni biriktirishda ishlatiladigan choklar
24. Poyabzalning nam almashtirish va namdan himoya qilish xususiyatlari
25. Poyabzalni ishlab chiqarishda ishlatiladigan materiallar
26. Poyabzal tanavorini loyihalash usullari
27. Poyabzalning bikrligi
28. Poyabzal erkin harakat qilayotgan qo'l va oyoq suyaklarining birlashuvi
29. Poyabzalning vazifasi bo'yicha turlari
30. Poyabzalni issiqlikdan himoya qilish xususiyatlari
31. Qoliplarni ishlab chiqarishda ishlatiladigan materiallar
32. Skeletning tuzilishi va vazifalari
33. Terining tuzilishi va strukturasi
34. Tanavorning mashina vaqtini xisoblash
35. Oyoqni erkin turgan qismini sog'lomlashtirish va butun a'zolarini xayot faoliyatini yaxshilashda ratsional poyabzalning roli.
36. Razmerlar orasidagi bog'lanishni aniqlash
37. Assortimentni avtomatizatsiyalashgan loyixalash, uning tuzilishi, mantiqiy sxema nazariyasi.

38. Turli yosh guruxlari uchun qolip va poyabzallarni loyixalash muammolari.
39. Oyoq panjasining gumbazlilik darajasini aniqlashda ishlatiladigan zamonaviy usullari.
40. Turli yosh guruxlari uchun qolip va poyabzallarni loyixalash muammolari

«Charm, mo'yna kimyoviy texnologiyasi va jarayonlari»

41. Teri haqida umumiy tushuncha.
42. Charmning asosiy turlariga tavsif va tasnif.
43. Moynaning asosiy turlariga tavsif va tasnif.
44. Charm va mo'yna ishlab chiqarish korxonalarining umumiy tavsifi.
45. Charm ishlab chiqarish sanoatida olib boriladiga jarayonlar.
46. Charm va mo'ynani tayyorlov jarayonlari.
47. Charm va mo'ynani sexlarida mexanik operatsiyalari.
48. Charm va mo'yna ishlab chiqarishda suyuqlikda ishlov berish asosiy parametrlari.
49. Charm va mo'yna ishlab chiqarishda ivitish jarayoni.
50. Charm ishlab chiqarishda terini junsizlantirish.
51. Charm ishlab chiqarishda kullash jarayoni.
52. Kullash jarayonida dermaning o'zgarishi.
53. Charm ishlab chiqarishda kulsizlantirish jarayoni.
14. Charm ishlab chiqarishda yumshatish jarayoni.
55. Yumshatish jarayonining nazorat qilish.
56. Charm va mo'yna ishlab chiqarishda pikellash jarayoni.
57. Oshlash jarayoni haqida umumiy tushuncha.
58. Oshlashda teri oqsil strukturasi ko'ndalang bog'lanishlarning hosil bo'lishini tushuntiruvchi tajribalar. Mexanik xossalarning o'zgarishi.
59. Oshlovchilarning dermaga singishi. Turli xil oshlovchilarning dermaning shakllantirish ko'rsatkichlari.

60. Oshlash jarayonida kollagenning issiqlikga chidamliligining ta'siri.
61. Oshlangan kollagen gidratasiyasiga va bo'kishiga ta'siri.
62. Sirkoniy tuzlari bilan oshlash.
63. Titan tuzlari bilan oshlash.
64. Xrom tuzlari bilan oshlash.
65. Bir vannali oshlash usuli. Bir vannali oshlashning amalda olib borilishi
66. Po'stinbop terilarni bir vannali oshlash.
67. Ikki vannali oshlash usuli haqida tushuncha.
68. Neytrallash jarayoni.
69. Oddiy organik oshlovchilar. Aldegid oshlovchilar. Glutar aldegid oshlovchisi.
70. Yog'lar bilan oshlash. Zamsha charmlarini oshlash haqida tushuncha
71. O'simlik oshlovchi moddalar (Tannidlar). Organik oshlovchi moddalar tasnifi.
72. Tannidlar bilan oshlash.
73. Sintetik oshlovchi moddalar. Sintetik oshlovchi moddalarning qo'llanilishi haqida.
74. Aralash oshlash usullari.
75. Oshlashda qo'llaniladigan polimerlar.

«Charm-mo'ynani pardoqlash va dizayn»

76. Charmni to'ldirish jarayoni. Charm pardoqlashning jarayonlari haqida umumiy tushunchalar.
77. O'latma neytrallash. Jarayonlar maqsadi
78. Mo'ynani dorilash.
79. Xrompik bilan dorilash.
80. Temir tuzlari bilan dorilash.
81. Mis tuzlari bilan dorilash
82. Mo'ynani oqartirish.
83. Rangdorlik nazariyasining asosiy holatlari

84. Charm uchun ishlatiladigan bo'yovchilarga qo'yiladigan talablar.
85. Bo'yovchilar tasnifi.
86. Charmni boyash.
86. Bo'yoqlar diffuziyasiga ta'sir etuvchi ayrim omillar.
88. Derma bilan bo'yoqlarning bog'lanishi.
89. Kollagen shimilgan bo'yoqlarga ta'sir etuvchi omillar.
90. Mo'ynani bo'yash.
91. Oksidlovchi bo'yoqlar bilan bo'yash
92. Kub bo'yoqlar bilan bo'yash.
93. Dispers bo'yoqlar bilan bo'yash.
94. Dengiz hayvonlari yog'lari.
95. Emulsion yog'lash.
96. Charm va mo'ynani quritish usullari.
97. Qoplab bo'yash.
98. Qoplamalar tasnifi.
99. Qoplama bo'yashdan oldin charm sirtining xossalari.
100. Charm sanoati jarayonlari uchun yangi suvda eruvchan sintetik polimerlarni qo'llashning nazariy va amaliy ahamiyati
101. Akril efirlarining sopolimerlanishi.
102. Turli xususiyatlarga ega bo'lgan plyonka hosil qiluvchilar olish
103. Poliakrilatlarning strukturalanishi va ularning sopolimerlari.
104. Emulsion qoplamalar. Charmni pardoqlashda qo'llaniladigan dispersiyalar.
105. Poliuretanlar asosidagi qoplamalar.
106. Nitrotsellyuloza va uning asosidagi parda hosil qiluvchilar.
107. Nitrosellyulozalarning suvli emulsiyalarining amalda qo'llanilishi
108. Charm va mo'ynani pardoqlashning fiziko-kimyoviy jarayonlari.
109. Aminokislotalarning to'ldirish qobiliyati
110. Bo'yash uchun yarim mahsulotlar va mo'ynani bo'yash usullari.

ASOSIY ADABIYOTLAR

1. Mirziyoev SH.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash- yurt taraqqiyoti va xalq faravonligining garovi.Toshkent, "O'zbekiston", 2017 yil, 48 bet.
2. Mirziyoev SH.M. Tanqidiy taxlil, qat'iy tartib intizom va shaxsiy javobgarlik-har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak.Toshkent, "O'zbekiston", 2017 yil, 104 bet.

«Charm buyumlari texnologiyasi nazariy asoslari»

1. A.M.Djurayev, N.B.Mirzayev, D.Z.Pazilova va J.Z.Ahmedov. Poyabzal korxonalarini loyihalash. 2024 yil.
2. X.K.Tursunova, N.B.Mirzayev, J.Z.Ahmedov va D. K. Tursunova. Poyabzal korxonalarini jihozlari. 2024 yil.
3. Прохоров В.Т.,Малсев И.М. Оптимизационные методы для решения технологических задач.- Шахты: Изд. ЮРГУЭС, 2004. -399 с.
4. Maqsudova U.M. Poyabzal materiallarini meeyorlashtirish. Oquv qollanma. -T., Fan, 2004. -123 bet.
5. Maqsudova U.M. Charm buyumlar texnologiyasi. Darslik. -T., Fan, 2015. -194 bet.
6. Maksudov S.S. Charm buyumlar texnologiyasi. 1 jild, Darslik. -T.: Turon-iqbol, 2004. – 379 bet.
7. Maksudov S.S. Charm buyumlar texnologiyasi. 2 jild, Darslik. -T.: Turon-iqbol, 2004. –341bet.
8. Гвоздев Ю.М. Химическая технология изделий из кожи. Учебное пособие. –М.: Академия, 2006. – 256 с.
9. К.М.Зурабян «Справочник кожевника» (сырье и материалы) М. Легкая и пищевая промышленность, 1984. 383 стр.
10. Н.А.Балберова «Справочник кожевника» (технология) М., Легпромбытиздат. 1986. 272стр.
11. Н.А.Бальберова «Справочник кожевника» (отделка, контрол производства) М. Легпромбытиздат 1987г. 256 стр.

12. П.А. Большаков, Д.Б. Виниский, В.С. Копейкин «Справочник кожевника» (Оборудование) М. Легпромбытиздат, 1985. 312 с.
13. В.А. Фукин Проектирование внутренней формы обуви. Москва Легпромбытиздат 1985
14. В.А. Фукин. Проектирование обувных колодок Москва Легпромбытиздат 1987
15. Калита А.Н., Анохин Д.И., Буянов А.А., Клобуков С.Н. Проектирование обувных предприятий. М., Легкая индустрия, 1980.
16. Раяскас В.Л., Нестеров В.П. Технология изделий из кожи, част 2, Легпромбытиздат, 1988

«Charm buyumlarini konstruksiyalash nazariyasi va hisobi»

1. A.A.Xaydarov, D.Pazilova, N.B.Mirzayev Charm buyumlarini konstruksiyalash. Darslik T. Sharq. 2022. 304 bet.
2. Xaydarov A.A. Poyabzal va charm-attorlik duyumlarini modellashtirish asoslari. O'quv qo'llanma. T. Sharq. 2007. 207 bet.
3. Xaydarov O.A. Amaliy antropologiya va biomexanika asoslari. Darslik. T. 2011. 175 bet.
4. Горбачик В.Е. Основы анатомии, физиологии, антропометрии и биомеханики: Учебное пособие. – Витебск : УО «ВГТУ», 2011. – 125 с.
5. Смелкова С.В., Линник А.И. Конструирование изделий из кожи. Лабораторный практикум. –В.: УО «ВГТУ», 2009. - 76 с.
6. А.Н.Михайлов «Химия и физика коллагена кожного покрова» Москва, Легкая индустрия, 1980
7. К.М.Зурабян «Справочник кожевника» (сырье и материалы) М. Легкая и пищевая промышленность, 1984. 383 стр.
8. Н.А.Балберова «Справочник кожевника» (технология) М., Легпромбытиздат. 1986. 272стр.

9. Н.А.Бальберова «Справочник кожевника» (отделка, контроль производства) М. Легпромбытиздат 1987г. 256 стр.
10. П.А. Большаков, Н.И. Баканов «Машины и аппараты кожевенного производства» изд. «Легкая и пищевая пром», М. 1983. 312 с.
11. О.Г.Радченко «Оборудование и механизация кожевенных заводов» М., Легкая индустрия, 1977 й.
12. П.А. Большаков, Д.Б. Виниский, В.С. Копейкин «Справочник кожевника (Оборудование) М. Легпромбытиздат, 1985. 312 с.
13. Козлова Т.В. Основы художественного проектирования изделий из кожи. М.: Легпромбытиздат 1987.
14. А.А. Хайдаров Чарм буюмларни конструкциялаш 1, 2 қисм, Тошкент 1997 г.
15. В. Х. Лиокумович. Конструирование обуви, М., Легкая и пищевая пр-ть, 1981.

«Charm, mo‘yna kimyoviy texnologiyasi va jarayonlari»

1. Temirova M.I. Tarmoq kimyosi va texnologiyasi. Darslik. -Т.: Dizayn-press, 2013. -328 bet.
2. Temirova M.I., Qodirov T.J. Charm va moyna texnologiyasi. Darslik. - Т.: Turon-iqbol, 2005. -256 bet.
3. А.В.Островская, Г.Г.Лутфуллина, И.Ш.Абдуллин. Химия и технология кожи и меха: теоретические основы : учеб. пособие для академического бакалавриата. 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Изд. Юрайт, 2018. - 162 с.
4. Maqsudov S.S. Charm, mo‘yna kimyosi va texnologiyasi. Darslik. -Т.: Turon-iqbol, 2004. -127 bet.
5. В.П.Тихонова, Г.Р.Рахматуллина. Спецглавы технологии кожи. Учебное пособие/ – К.: Изд-во Казан. гос. технол. ун-та, 2010. – 133 с.

«Charm-mo‘ynani pardoqlash va dizayn»

1. T.J.Qodirov, A.Y.Toshev. Charm va mo‘ynani pardoqlash. T., “Adabiyot uchqunlari”, 2018, 198 bet.
2. Temirova M.I. Tarmoq kimyosi va texnologiyasi. Darslik. -T.: Dizayn-press, 2013. -328 bet.
3. T.J.Qodirov, A.Y.Toshev, N.A.Sodiqov. Charm va mo‘yna korxonalari jihozlari. Darslik. -T.: "FAN VA TA'LIM", 2022. -302 bet.
4. В.В.Михеев и др. Химия красителей и крашения. Учебное пособие/ – К.: Изд-во Казан. гос. технол. ун-та, 2009. – 81 с:
5. В.Зайцев. Технологическое оборудование для сушки и отделки кож. Учебник/ –М.: Колос, 2009. – 191 с.
6. Страхов И.П. и др. "Химия и технология кожи и меха" Учебник. 4-е изд. –М.: Легпромышлениздат, 1985. -494 с.

Internet orqali foydalanilgan manbalar:

1. www.leathernet.com;
2. www.bizleather.com;
3. www.obuv.ru;
4. www.shoesonthenet.com;
5. www.shoeworld.com;
6. <http://www.oberon.ru>;
7. <http://ziyonet.uz> <http://www.nsu.ru/icem/grants/etfm/> ;
8. [http://www.lib .homelinux.org/math/](http://www.lib.homelinux.org/math/);
9. <http://www.eknigu.com/lib/mathematics/>;
10. http://www.eknigu.com/info/M_Mathematics/MC

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

TOSHKENT TO'QIMACHILIK VA YENGIL SANOAT INSTITUTI

“TASDIQLAYMAN”

Ilmiy ishlar va innovatsiyalar
bo'yicha prorektor

____ N.Mirzayev

__03__ __09__ 2026 yil

**08.00.13 – “MENEJMENT” IXTISOSLIGI BO'YICHA MUTAXASSISLIK
FANIDAN KATTA ILMIY XODIM-IZLANUVCHILIK INSTITUTIGA
KIRUVCHILAR UCHUN IMTIXON QABUL QILISH DASTURI VA
BAHOLASH MEZONLARI**

Toshkent – 2026

Ushbu dasturda **“Menejment”** mutaxassisligidan **08.00.13-“Menejment”** ixtisosligi bo‘yicha katta ilmiy xodim izlanuvchilikka qabul qilish imtihoniga tegishli materiallar mazmuni bayon qilingan.

Tuzuvchilar:

i.f.d., professor R.A.Isayev
i.f.n., dotsent S.N.Yuldashev
i.f.f.d, dotsent M.R.Xudaykulov

Taqrizchilar:

i.f.d., professor N.M.Maxmudov
i.f.d., professor Sh. Allayarov

“Iqtisodiyot va menejment” kafedrasining 2026 yil 26-avgustidagi 1-sonli kafedra yig‘ilishida ko‘rib chiqilgan va institut Kengashining 2026 yil _____dagi ____-sonli qarori bilan tasdiqlangan.

KIRISH

Bozor iqtisodiyoti sharoitida to'qimachilik sanoati korxonalarida tashqi va ichki muhit omillarini hisobga oluvchi, keng ko'lamli, bilimdon sardor menejerlarni tayyorlash va ularga har tomonlama boshqaruv usullaridan ham nazariy, ham amaliy bilim berish, hayotimizning barcha sohalarida, ayniqsa boshqaruvda yangicha fikrlaydigan ishbilarmon rahbarlarni o'qitib, ularga korxona boshqaruvining zamonaviy yo'nalishlarini singdirish bugungi kunning eng muhim vazifasi hisoblanadi. Iqtisodiy va boshqaruv sohasidagi ilmiy tadqiqot ishlari va ularni bajarish usullarini o'rganish va ishlab chiqarishga joriy qilish, innovatsion g'oyalar orqali ilmiy tadqiqotlarni ishlab chiqarish bilan integratsiyalashuvi bugungi kunning dolzarb masalasiga aylandi. Bu dasturda 08.00.13–“Menejment” ixtisosligi bo'yicha katta ilmiy-xodim izlanuvchilik institutiga kiruvchi talabgorlarning tegishli bilim, malakalarini hamda ijodiy qobiliyatlarini aniqlash uchun ishlab chiqilgan. Dastur mazmuniga paxta, to'qimachilik, yengil sanoat va matbaa korxonalari boshqarish va taxlil etish yo'nalishiga kirgan fanlarning bo'limlari hamda tegishli savollar turkumi keltirilgan.

Talabgorlar menejment fani va uning o'ziga xos xususiyatlari o'rganish; menejment funksiyalari va tamoyillari, boshqaruvning tashkiliy strukturasi, boshqarish usullari va uslublari bo'yicha bilimga ega bo'lishi; boshqaruv qarorlari; boshqaruv strategiyasi; boshqaruvdagi vakolatlar va boshqaruv samaradorligi haqida tasavvurga ega bo'lishi; menejmentning asosiy vazifalari; menejmentning maqsadlari; ishlab chiqarishni boshqarish tizimi; menejment jarayoni, klassifikatsiyasi; ishlab chiqarishning tashkiliy tuzilmalari va ularning ko'rinishlari haqida bilishi; menejment usullari; qaror qabul qilish va uni bajarilishi nazorat qilishni amaliyotda qo'llashni o'rganishi; ishlab chiqarishni va xodimlarni boshqarishni, bundan tashqari talabgorlar boshqaruv jarayonida va umuman jamiyatda ro'y berayotgan o'zgarishlarni, yangiliklarni tez, puxta o'rganishi talab etiladi.

Bu esa hozirgi kunda, jahon andozalariga mos keluvchi kadrlar tayyorlash va uning raqobatbardoshligini ta'minlashda, asosiysi respublikamizni iqtisodiy salohiyatlarini oshirishda o'ta muhim masalalardan biri sanaladi.

08.00.13–“Menejment” ixtisosligi bo'yicha katta ilmiy-xodim izlanuvchilik institutiga kiruvchi talabgor fanlari bo'yicha bilishi zarur bo'lgan bilimlar:

Menejment yo'nalishi bo'yicha

Menejment nazariyasining shakllanishi va rivojlanishi

Boshqarish ta'limotidagi yo'nalishlar, «Ilmiy menejment» maktabi F. Teylor ta'limotining mohiyati, ilmiy menejment namoyondasi G. Omerson tamoyillari. «Mumtoz menejment» namoyondasi A. Fayol olg'a surgan tamoyillar, «Insoniy munosabatlar» maktabi namoyondasi D. Mak-Gregorning X (iks) va U (igrik) nazariyasi, «Tizimli» yoki zamonaviy menejment mohiyati, G. Saymon, P. Druker, E. Deyl nazariyalari.

O'rta Osiyoda menejmentning nazariy asoslari va uning asosiy tamoyillari. O'zbekistonda menejment nazariyasini shakllanishi.

Boshqaruv maqsadi va funksiyalari

Boshqaruv maqsadi va ularga qo'yiladigan asosiy talablar. Boshqaruv maqsadi turlari, joriy va istiqboldagi maqsadlar, muammoli va innovatsion maqsadlar, maqsadga qo'yiladigan sifatlar, «maqsadlar shajarasi», maqsad daraxti. Maqsadli boshqaruv usuli pog'onalari. Boshqarish funksiyalari mohiyati, mazmuni, boshqarish asosiy funksiyalarining tarkibiy tuzilishi. Boshqarishning asosiy funksiyalarining mohiyati va mazmuni. Boshqarishning o'ziga xos aniq funksiyalari.

Boshqarishning tashkiliy strukturasini

Boshqarish strukturasini mazmuni. Boshqarish organlari, boshqarish bo'g'inlari, boshqarish bosqichi. Boshqarish strukturasini belgilovchi omillar: Boshqarish strukturasining tashkiliy turlari, chiziqli (pog'onali) struktura, chiziqli-shtabli struktura, chiziqli funksional struktura, dasturli maqsadli struktura, boshqarishning matritsaviy strukturasini. Boshqarish strukturasining afzalligi va kamchiliklari. Boshqarish strukturasini tashkil qilish usullari, shakllari va takomillashtirish yo'llari.

O'zbekiston Respublikasining boshqarishdagi tarmoq organlari. Bozor munosabatlariga o'tish jarayonida vujudga kelgan yangi turdagi firmalarning mohiyati va mazmuni.

Tashkilotni boshqarish usullari

Boshqarish usullari mazmuni, boshqaruv obyektni o'rganish jarayonida qo'llaniladigan usullar. Funksional tizim-osti obyektlarini boshqarishning o'ziga xos usullari.

Boshqarishning tashkiliy-ma'muriy usullari. Boshqarishning tashkiliy-ma'muriy usuli shakllari, farmoyish berish, tashkiliy ta'sir ko'rsatish. Tashkiliy ta'sir ko'rsatish shakllarini amalga oshirish yo'llari, farmoyishli ta'sir o'tkazish shakllarini amalga oshirish yo'llari.

Boshqarishning iqtisodiy usullari. Iqtisodiy usullarning mohiyati va vazifasi. Davlatning iqtisodiyotni boshqarishdagi moliyaviy vositalarining turlari mohiyati va mazmuni.

Boshqarishning ijtimoiy-ruhiy usullari. Ijtimoiy-ruhiy usullarning asosiy maqsadi. Boshqarish sotsiologiyasi, boshqarish texnologiyasi, sotsiologik tadqiqotlarni uyushtirish usullari.

Menejerni rahbarlik uslubi va boshqaruvdagi o'rni

Menejer va rahbarlik uslubi tushunchasi. Boshqaruv pog'onalariga qarab menejerlarning toifalari, yuqori pog'ona menejerlar, o'rta pog'ona menejerlar, quyi pog'ona menejerlar. Menejerni boshqaruv uslubi, menejerni ish uslubi. Rahbarlik uslubini boshqarish metodlari bilan o'zaro aloqadorligi. Rahbarlik uslubiga qarab rahbarning turlarga ajratilishini mohiyati. Avtokratik rahbarlar, liberal rahbarlar, demokratik rahbarlar. Rahbarlik turlarining o'ziga xos xususiyatlari. Rahbarlik fazilatlari to'g'risidagi Gippokrat fikrlari, «Sangviniklar», «Flegmatiklar», «Xoleriklar», Melanxoliklar». Rahbarga qo'yiladigan talablar. Rahbarning sifat

xislatlarini belgilovchi mezonlar. Rahbar obro'siga putur etkazuvchi unsurlar. Rahbarlik uslubidagi salbiy qusurlarni bartaraf etish yo'llari. Murakkab rahbar bilan chiqishish yo'llari. Rahbar madaniyati, odob, iymon, insof, adolat, iqtidor. Rahbar madaniyatiga baho berish.

Boshqaruv qarorlari va ularning bajarilishi

Boshqaruv qarorlarini mohiyati va ularga qo'yiladigan talablar. Boshqaruv qarorlarining unsurlari. Boshqaruv qarorlarining turkumlanishi. Strategik va taktik qarorlar, stereotil va tashabbusli qarorlar, qaror qabul qilishda kollegial va konsensus tamoyillari, qaror qabul qilishda «ringi» usulining mohiyati. Qarorlarni ishlab chiqish va qabul qilish. Qarorni ishlab chiqish bosqichlari, vaziyatni tahlil qilish, mezonlarni tanlash, qaror modulini ishlab chiqish. Qarorlarni ijrosini uyushtirish va ularning bajarilishini nazorat qilish. Qarorlarni bajarish, qarorlarni bajarilishiga rahbarlik qilish.

Strategik boshqaruv va rejalashtirish

Strategiya va strategik boshqaruv tushunchasi. Strategik boshqaruv usulining paydo bo'lishi. Strategik reja va uning bosqichlari. Strategik rejalashtirish jarayoni. Strategiyani tanlash va uni amalga oshirishni rejalashtirish. Bozor iqtisodiyoti sharaotida biznes-rejani ishlab chiqish. Biznes-reja ishlab chiqishning tarkibi. Sherikchilik asosida biznes-reja tuzish jarayoni. Biznes-rejaning ustuvor tomonlari. Biznes-rejani tuzish bosqichlari va uning bo'limlari.

Ishlab chiqarish va xodimlarni boshqarish

Ishlab chiqarishni boshqarishni mazmuni va mohiyati. Ishlab chiqarishni boshqarishning ikki tomoni: ijtimoiy-iqtisodiy, tashkiliy-texnik tomonlari o'zaro bog'liqligi. Ishlab chiqarishni boshqarishda «obyekt va subyekt» tushunchalari. Ishlab chiqarishni boshqarishda shaxsiy-insoniy va modiy-ashyoviy omillar mohiyati, ishlab chiqilgan mahsulot sifatini boshqarish, mahsulot sifatiga ta'sir ko'rsatuvchi omillar. Sifat menejmenti. Sifatni nazorat qilish bosqichlari. Mehnat jamoalarini boshqarish tushunchasi. Inson resurslarini boshqarish mohiyati. Inson resurslarini boshqarishdagi faoliyat turlari. Xodimlarni boshqarish tizimi, xodimlarni boshqarish tamoyillari, inson omilini boshqarish jixatlari. Xodimlarni rejalashtirish bosqichlari. Mehnat resurslariga bo'lgan talabni aniqlash va rejalashtirish. Ishga qabul qilinadigan xodimlarga qo'yiladigan talablarni belgilash.

Xodimlarni boshqarish samaradorligi. Xodimlarni tanlash va ularga baho berish usullari: «attestatsiya», «reyting», ularni qo'llash tartibi, xodimlarni boshqarishda ta'sir qilish usullarining korxona daromadiga bo'lgan ta'siri.

Menejmentda motivlashtirish

Motivlashtirish tushunchasi mazmuni va mohiyati. Ehtiyojlar va ularning turlari. Motivlashtirish vositasida boshqarishning o'ziga xos xususiyatlari. Motivlashtirish nazariyalari, X (iks) va U (igrik) nazariyasi, kutish nazariyasi, tozalanish nazariyasi, adolatlilik nazariyasi, ehtiyojlar ustunligi nazariyalarining mazmuni. Motivlashtirish modellari va strategiyalari, motivlashtirish strategiyasini

tanlashdagi yondoshuvlar, motivatsiya regulyatorlari, motivatsiyaning iqtisodiy va noiqtisodiy omillari.

Boshqaruv vakolatlari

Boshqaruv vakolatlari tushunchasi, mohiyati, mazmuni va uning zaruriyati. Vakolat mohiyati. Boshqaruv mas'uliyatlari. Vakolat va mas'uliyat nisbatlari. Boshqaruv vakolatlarini berish zaruriyati. Boshqarish tizimida vakolatni taqsimlash. Markazlashgan va markazlashmagan boshqaruv vakolatlari. Vakolatlarni taqsimlash usullari. Bo'laklangan va qobiqlangan usul. Boshqaruv vakolatlarining turlari. Farmoyishli vakolatlar mohiyati. Idoraviy vakolatlarining turlari.

Nizo va stresslarni boshqarish

Nizo, ularning kelib chiqish sabablari. Nizolarning turlari. Ochiq nizolar. Yopiq nizolar. Nizo jarayonidagi bosqichlar va oqibatlar. Nizoning funksional va disfunktsional oqibatlari. Nizolarni boshqarish va ularni bartaraf qilish yo'llari. Nizoli vaziyatni boshqarish usullari. Nizoli vaziyatning oldini olish yoki ziddiyatni yumshatish usullari. Korxonada rahbariyat va xodimlar o'rtasida yuzaga keluvchi nizolar. Stress va uni boshqarish. Stressning sodir bo'lishiga ta'sir etuvchi omillar. Asabiy holatning vujudga kelishi.

Tavakkalchilikni boshqarish

Tavakkalchilik va xavf turlari. Tavakkalchilik bilan bog'liq bo'lgan ehtimollik tushunchalari. Tavakkalchilik jarayoni. Xavf va tadbirlar nisbati. Xavf turlari va ularning salbiy oqibatlarini kamaytirish usullari. Sug'urta. Sug'urta qilib qo'yish maqbul bo'lgan xavflar va ularni salbiy oqibatlarini kamaytirish yo'llari. Xavf darajasi ortishi mumkin bo'lgan xollar. Xavfni kamaytirish va rentabellikni oshirish usullari. Tavakkalchilik turlari: sof tavakkalchilik, moliya bilan bog'liq tavakkalchilik investitsiya bilan bog'liq tavakkalchilik, korxona tavakkalchiligi, tavakkal kapital, tavakkalchilikni boshqarish, tavakkalchilikni maqsadga muvofiqligiga baho berish.

Yo'l qo'yilishi mumkin bo'lgan xavf zonasi. Tavakkalchilik egri chizig'i. Tavakkalchilik samaradorligiga baho berish usullari. Tavakkalchilikni boshqarish usullari. Tavakkalchilikni diversifikatsiyalash. Tavakkalchilikning miqdoriy o'lchovi. Tavakkalchilik koeffitsientini xisoblash.

Boshqarishda axborot va kommunikatsiya

Axborot tizimi tushunchasi va uni boshqarishdagi roli. Boshqaruv tizimidagi axborot aloqalari. Axborotlarga qo'yiladigan talablar, teskari a'loqa. Axborotlarni o'ziga xos belgilariga qarab tur va belgilariga ajratish, klassifikatsiya qilish, tasniflash. Axborot tizimlari. Rahbarni axborotlarni qabul qilishi. Foydalanish va qayta uzatish jarayonlari. Kommunikatsiya tushunchasi. Korxona (tashkilot) kommunikatsiyasi, tashqi, ichki kommunikatsiya. Kommunikatsion jarayon, kommunikatsiyali jarayonni bosqichlari, axborot almashuv jarayonidagi muammolar, axborotni uzatish va qabul qilishda Kit Devis qoidalari. Xujjatlar va

uni yuritishni tashkil qilish, xujjatlarni turkumlash, xujjatlar bilan ishlash jarayonlari.

Boshqaruv samaradorligi

Boshqaruv samaradorligi mohiyati mazmuni va uning mezonlari. «Samara» va «Samaradorlik» tushunchalari. Boshqaruv mehnati samaradorligi. Boshqaruv resurslari va samaralari. Mezon (kriteriya). Boshqaruv mehnati samaradorligi mezonlari. Boshqarish obyekti faoliyatini tavsiflash samaradorlik mezonlari. Boshqarish subyekti faoliyatini tavsiflash mezonlari. Boshqaruv samaradorligi ko'rsatkichlari. Boshqaruv mehnati samaradorligini xisoblash yo'llari. Boshqaruv xodimini mehnat unumdorligini aniqlash. Boshqarish tizimi samaradorligini xisoblash usullari. Boshqaruv tizimi samaradorligini tahlil qilish. Boshqaruv samaradorligini tavsiflovchi xususiy ko'rsatkichlarni xisoblash tartibi.

08.00.13–“Menejment” ixtisosligi bo'yicha katta ilmiy xodim izlanuvchilikka kirish imtihoni (yozma ish)ni

BAHOLASH MEZONI

“Yozma ish”ni bajarishda quyidagilarga amal qilinishi kerak: “Yozma ish”ning hajmi **1000-1200 so‘zgacha** deb belgilanadi; “

Yozma ish”ni o‘tkazish uchun **3 soat** vaqt beriladi; Yozma ish ko‘p variantli usulda o‘tkaziladi; Har bir variantda to‘rtadan savol bo‘lib har bir savolga tegishli javob yozilishi kerak.

Umumiy o‘zlashtirish ko‘rsatkichi **0 dan 100 balgacha** baholanadi.

Birinchi savolga berilgan javob **25 balgacha**

Ikkinchi savolga berilgan javob **25 balgacha**

Uchinchi savolga berilgan javob **25 balgacha**.

To‘rtinchi savolga berilgan javob **25 balgacha baholanadi**.

A’lo (86-100 ball) baho olish uchun berilgan savollar bo‘yicha javoblarning to‘liq yoritilganligi, savollarga javob berishda yangi ma’lumotlar qo‘llanilganligi, savol bo‘yicha ijodiy fikr mavjudligi, jarayonlarni tahlil qila olish, kamchilik va afzalliklarni baholay olishi, mustaqil olingan bilimlardan foydalanganligi, zarur chizma va sxemalarni keltirganligi inobatga olinadi.

Yaxshi (71-85 ball) baho olish uchun berilgan savollar bo‘yicha javoblarning to‘liq yoritilganligi, savol bo‘yicha ijodiy fikr mavjudligi, jarayonlarni tahlil qila olish, kamchilik va afzalliklarni baholay olishi, zarur chizma va sxemalarni keltirganligi biroq mustaqil olingan bilimlardan foydalanilmaganligi, savollarga javob berishda yangi ma’lumotlar qo‘llanilmaganligi inobatga olinadi.

Qoniqarli (56-70 ball) baho olish uchun berilgan savollar bo‘yicha javoblarning to‘liq yoritilganligi, zarur chizma va sxemalarni keltirganligi biroq savollarga javob berishda yangi ma’lumotlar qo‘llanilmaganligi, savol bo‘yicha ijodiy fikr mavjud emasligi, jarayonlarni tahlil qilinmaganligi, kamchilik va afzalliklarni baholanmaganligi, mustaqil olingan bilimlardan foydalanilmaganligi inobatga olinadi.

Qoniqarsiz (0-55 ball) baho olish uchun berilgan savollar bo‘yicha javoblarning to‘liq yoritilmaganligi, savollarga javob berishda yangi ma’lumotlar qo‘llanilmaganligi, savol bo‘yicha ijodiy fikr mavjud emasligi, jarayonlarni tahlil qilinmaganligi, kamchilik va afzalliklari baholanmaganligi, mustaqil olingan bilimlardan foydalanilmaganligi, zarur chizma va sxemalarni keltirilmaganligi inobatga olinadi.

Katta ilmiy xodim-izlanuvchilik institutiga kirish imtihonlaridan
SAVOLLAR

Menejment (o'zbek tilida):

1. Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida zamonaviy boshqarish funksiyalari.
2. Respublikamizda iqtisodiyotni erkinlashtirish sharoitida menejment tarkibiy tuzilmasini takomillashtirish ahamiyati.
3. Respublikamizda iqtisodiy islohotlarni amalga oshirishda boshqarishning iqtisodiy usullarini takomillashtirish zarurati.
4. Sanoat ishlab chiqarishi samaradorligini oshirishda samarali rahbarlik uslublarini qo'llashning ahamiyati.
5. Sanoat korxonalarida normal ijtimoiy muhitni shakllantirishda korporativ rahbarlik madaniyatini shakllantirish.
6. Sanoat korxonalarida bozor o'zgarishlariga moslanuvchanlikni ta'minlashda boshqaruv qarorlariga qo'yiladigan talablar uni qabul qilish.
7. Strategik boshqaruvni amalga oshirishda strategik rejalarning ahamiyati.
8. Taraqqiyot strategiyalarini amalga oshirishda strategik rejalashtirishning roli.
9. Iqtisodiy samaradorlikni ta'minlashda samarali strategiyalarni ishlab chiqish.
10. Sanoat korxonasi raqobatbardoshligini ta'minlashga yo'naltirilgan raqobat strategiyalari.
11. Iqtisodiyotni erkinlashtirish sharoitida rivojlanish strategiyalarini ishlab chiqish va uni amalga oshirishni boshqarish.
12. Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida diversifikatsiya siyosati va uni amalga oshirishni boshqarish.
13. Sanoat korxonalarida narx siyosatini va uni boshqarish.
14. Iqtisodiyotda keskin raqobat sharoitida motivlashtirishning modellari va usullari.
15. Nizoning kelib chiqish sabablari va uni bartaraf etish yo'llari.
16. Tavakkalchilikni boshqarish.
17. Boshqaruv tizimidagi axborot aloqalari va uning turlari.
18. Boshqarish jarayonida kommunikatsiyalarning roli.
19. Boshqaruv samaradorligini belgilovchi mezonlar, ko'rsatkichlar va uni baholash.
20. Sanoat korxonalarida xodimlarni boshqarish.

Menejment (rus tilida):

1. Функции современного менеджмента в условиях модернизации экономики.
2. Актуальность совершенствования структуры управления в условиях либерализации экономики в нашей республике.
3. Необходимость совершенствования экономических методов управления при осуществлении экономических реформ в нашей республике.

4. Значение использования стилей руководства в повышении эффективности промышленного производства.
5. Образование культуры корпоративного лидерства при формировании нормальной социальной среды на промышленных предприятиях.
6. Требование к принятию управленческим решениям на промышленных предприятиях для обеспечения адаптивности к рыночным изменениям.
7. Значение стратегических планов в осуществлении стратегического управления.
8. Роль стратегического планирования в реализации стратегии развития.
9. Разработка рациональных стратегий обеспечения экономической эффективности.
10. Стратегии, направленные на обеспечение конкурентоспособности промышленного предприятия.
11. Разработка и управление стратегии развития в условиях либерализации экономики
12. Политика диверсификации и управление ее реализацией в условиях модернизации экономики.
13. Сеновая политика и управление ею на промышленных предприятиях.
14. Модели и методы мотивации в условиях острой конкуренции в экономике.
15. Причины конфликта и пути его разрешения.
16. Управление рисками.
17. Информационная коммуникация в системе управления и ее виды.
18. Роль коммуникаций в процессе управления.
19. Критерии, показатели и оценка эффективности управления.
20. Управление персоналом промышленных предприятий.

Asosiy adabiyotlar

1. Yusupov S.SH., Isaev R.A., Yuldashev S.N., Davranov O.A. Iqtisodiyot va menejment. Darslik. –T.: TTYSI, 2020. - 604 b.
2. Ulashev I. va boshqalar. Korxona iqtisodiyoti va menejmenti: o‘quv qo‘llanma. –T.: TDIU, 2012.
3. Abdukarimov B.X. va boshqalar. Korxona iqtisodiyoti: darslik. – T.: Fan va texnologiya, 2013.
4. Muratov R.S. Korxona iqtisodiyoti: darslik. – T.: TDIU, 2014.
5. Yo‘ldoshev N.Q., Yusupov S.SH., Zaxidov G‘. Menejment asoslari va biznes reja. – T.: Fan va texnologiya, 2016. – 244 b.
6. Mark K. Pyles. Applied corporate finance. Springer science+business media, New York, 2014.

Qo‘shimcha adabiyotlar

7. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “2022-2026 yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida” 2022 yil 28 yanvardagi PF-60-sonli farmoni. www.lex.uz.
8. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025 yil 16 yanvardagi PF-6-son “To‘qimachilik va tikuv-trikotaj sanoatida qayta ishlash zanjirini rivojlantirish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi farmoni. www.lex.uz.
9. Mirziyoyev SH.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. Toshkent, “O‘zbekiston”, 2017 yil, 488 bet.
10. Mirziyoyev SH.M. Qonun ustvorligi va inson manfaatlarini ta‘minlash-yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi, Toshkent, “O‘zbekiston”, 2017 yil, 48 bet.
11. Ulashev I. va boshqalar. Korxona Iqtisodiyoti va Menejmenti. O‘quv qo‘llanma. – T.: TDIU, 2012.
12. Утник Э.А. Бизнес план. Организация и планирование предпринимательской деятельности. –М.: ТАНДЕМ ЭКМОС, 2007. - 564 с.
13. Qosimova D. Menejment nazariyasi: Darslik. – T.: “TAFAKKUR-BO‘STON”, 2011.
14. Sharifxo‘jayev M., Abdullayev YO.A. Menejment: Darslik. – T.: SHARQ, 2001. – 702 b.

Axborot manbaalari

15. www.gov.uz - O‘zbekiston Respublikasi hukumati portali.
16. www.lex.uz - O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi.
17. www.cer.uz - Iqtisodiy tadqiqotlar markazi sayti.
18. www.stat.uz - O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi sayti.
19. www.exponenta.ru - Iqtisodiy-matematik modellashtirish bo‘yicha rossiya federasiyasi sayti

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

TOSHKENT TO'QIMACHILIK VA YENGIL SANOAT INSTITUTI

“TASDIQLAYMAN”

Ilmiy ishlar va innovatsiyalar
bo'yicha prorektor

N.Mirzayev

“03” 09 2026 yil

**08.00.07 – “MOLIYA, PUL MUOMALASI VA KREDIT” IXTISOSLIGI
BO'YICHA MUTAXASSISLIK FANIDAN TAYANCH
DOKTORANTURAGA KIRUVCHILAR UCHUN IMTIXON QABUL
QILISH DASTURI VA BAHOLASH MEZONLARI**

Toshkent – 2026

Ushbu dasturda **08.00.07-“Moliya, pul muomalasi va kredit”** ixtisosligi bo'yicha katta ilmiy xodim izlanuvchilikka qabul qilish imtihoniga tegishli materiallar mazmuni bayon qilingan.

Tuzuvchilar:

**i.f.f.d, professor G.R.Madraximova
PhD, v.b.dotsent M.B.Yo'ldosheva**

“Buxgalteriya hisobi va marketing” kafedrasining 2026 yil ____ - _____ dagi
____-sonli kafedra yig'ilishida ko'rib chiqilgan va institut Kengashining
2026 yil 3-sentabrdagi 1-sonli qarori bilan tasdiqlangan.

KIRISH

Yangi O'zbekiston barpo etilayotgan bugungi kunda davlat byudjeti, g'aznachilikva xususiy moliya tashkilotlarida korxonalarida tashqi va ichki muhit omillarini hisobga oluvchi, keng ko'lamli, bilimdon mutaxassislarni tayyorlash va ularga har tomonlama moliya-kredit sohasida ham nazariy, ham amaliy bilim berish, hayotimizning barcha yangicha fikrlaydigan kishilarni o'qitib, ularga moliya, bank-kredit va pul muomalasi kabi bugungi kunda iqtisodiyotning kuchli infratuzilmaviy strukturasiga aylanib borayotgan yo'nalishlarini o'rgatish muhim vazifalardan hisoblanadi. Moliya, pul muomalasi va kredit sohasidagi ilmiy tadqiqot ishlari va ularni bajarish usullarini o'rganish va ishlab chiqarishga joriy qilish, innovatsion g'oyalar orqali ilmiy tadqiqotlarni ishlab chiqarish bilan integratsiyalashuvi bugungi kunning dolzarb masalasiga aylandi. Bu dasturda 08.00.07–“Moliya, pul muomalasi va kredit” ixtisosligi bo'yicha tayanch doktoranturaga kiruvchi talabgorlarning tegishli bilim, malakalarini hamda ijodiy qobiliyatlarini aniqlash uchun ishlab chiqilgan. Dastur mazmuniga moliya, pul muomalasi, banklar faoliyatiga oid tegishli savollar turkumi keltirilgan.

Talabgorlar vazifalari va mohiyatini izohlash imkonini beradigan bilimlarga ega bo'lishi, mikro va makro darajada moliya tizimining amal qilishi. moliya tizimi rivojlanishining qonuniyatlari, moliya tizimi holati haqida tasavvurga ega bo'lishi; davlat moliyasi, korxonalar moliyasi va byudjet tashkilotlari moliyasini tashkil etishi, moliyaviy resurslarni boshqarishning asosiy usullarini, moliyaviy faoliyatning o'ziga xos xususiyatlarini, moliyaviy rejalashtirishni bilishi va ulardan foydalana olishi; moliyaviy siyosat strategiyasi va taktikasini qo'llash, moliyaviy mablag'larni investitsiya qilish, moliya bozorini tadqiq etish usullarini bilishi va ulardan foydalana olishi kabi ko'nikmalariga ega bo'lishi va umuman jamiyatda ro'y berayotgan o'zgarishlarni, yangiliklarni tez, puxta o'rganishi talab etiladi.

08.00.07–“Moliya, pul muomalasi va kredit” ixtisosligi bo'yicha tayanch doktorantura institutiga kiruvchi talabgor fanlari bo'yicha bilishi zarur bo'lgan bilimlar:

Moliya yo'nalishi bo'yicha

Davlat moliyasi

Davlat moliyasing iqtisodiy mohiyati. Davlat byudjeti va uning ahamiyati. Davlat maqsadli jamg'armalari . Davlat krediti.

Moliya bozorlari

Moliya bozori ning turlari va ularing ahamiyati. Moliya bozori bilan bog'liq foiz stavkalari va ular bilan bog'liq nazariyalar.

Foiz stavkalari

Foiz stavkalari tartibga solishda Markaziy bank fuksiyalari. Foiz stavkalarini aniqlash asoslari.

Pulning vaqt bo'yicha qiymati

Pulning joriy va kelgusi davrdagi qiymatini nazariy asoslari. Annuitetlarni tushunish. Bir yildan kam davrlar uchun joriy va kelgusi qiymatni aniqlash. Davri bir xil bo'lmagan pul oqimlarining joriy qiymatini aniqlash va doimiy annuitetlar tushunish.

Obligatsiyalarni baholash va ularning o'ziga xos jihatlari

Obligatsiyalarning turlari va ularni farqlash. Obligatsiya bahosini hisoblash. Obligatsiyaning kutilgan va joriy daromad darajasini hisoblash.

Aksiyalarning xususiyatlari va baholanishi

Oddiy aksiyalarning asosiy xususiyatlari. Oddiy aksiyalarni baholash. Imtiyozli aksiyalarning asosiy xususiyatlari. Imtiyozli aksiyalarni baholash.

Aksiya va boshqa turdagi qimmatli qog'ozlar bozori

Aksiyadan kutilayotgan daromad darajasini hisoblash. O'zbekistonda qimmatli qog'ozlar bozorini tartibga solishning huquqiy asoslari. Fond bozori rivojlanishiga to'siq bo'layotgan omillar.

Islom moliyasi asoslari

Islom moliyasining mohiyati, tamoyillari va asosiy qonuniyatlari. Islom moliyasining bosh nazariy manbalari.

Islom moliyasining xususiyatlari

Islom moliyasida ribo masalasi. Islom moliyasida g'arar masalasi 5. Islom moliyasida maysir masalasi. O'zbekistonda islom moliyasi instrumentlari bilan ish boshlagan moliyaviy tashkilotlar.

Risk va daromadning o'zaro bog'liqligi

Investitsiyaning kutilgan daromad stavkasini hisoblash. Investitsiyaning risk darajasi hisoblash. Kapital bozorlaridagi risk va daromad o'rtasidagi bog'liqlik nazariyasi

Kapital byudjetlashtirish usullari

Kapital byudjetlashtirish nazariyasi. Loyihalarni tanlash. Loyihalarni baholash bosqichlari. Kapital loyihalarni moliyalashtirilishiga o'zgartirish kiritish masalalari.

Loyihalar samaradorligi ko'rsatkichlari

Qoplash muddati, sof joriy qiymat, foydalilik indeksi va foydaning ichki me'yori ko'rsatkichlari asosida loyiha bo'yicha qaror qabul qilish. O'zaro muqobil loyihalardan birini tanlashda duch keladigan muammolari.

Dividend siyosati va ischki moliyalshtirish

Dividendlarni to'lash va firmaning daromadlarini reinvestitsiyalash o'rtasidagi muvozanatni izohlash. Kompaniyaning dividend siyosati qimmatli qog'ozlari bozordagi qiymatiga ta'siri.

O'zbekistonda aholining dividend va boshqa moliyaviy instrumentlardan daromad olish masalalari

Qimmatli qog'ozlar bozorida faollikning sustligi. Firmaning dividendlarga pulsiz ko'rinishdagi to'lovlarni amalga oshirishlari. Bank omonatlari va inflyatsiya o'rtasidagi bog'liqlik.

Aylanma kapitalni boshqarish

Aylanma kapitalni boshqarishning ahamiyati. Sof aylanma mablag'larni belgilovchi omillarni tavsiflash. Korxonaning naqd pul aylanish davrini hisoblash.

Qisqa muddatli kreditlar

Qisqa muddatli kredit qiymatini baholash. Qisqa muddatli kreditning asosiy manbalarini aniqlash. Qisqa muddatli kreditlarni yo'naltiriladigan asosiy faoliyat turlari.

Xalqaro biznes moliyasi

Biznesning baynaminallashuvini muhokama qilish. Turli mamlakat valyuta kurslarini aniqlash. Foiz stavkalari paritetini aniqlash. Xarid qilish qobiliyati pariteti nazariyasi va bir baho qonuni. To'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb qilish bilan bog'liq risklar.

Pul muomalasi va kredit yo‘nalishida

Pulning paydo bo‘lishi, zarurligi va funksiyalari

Pul, uning kelib chiqishi va zarurligi. Qiymat shakllarining evolyusiyasi. Qiymatning oddiy yoki tasodifiy shakli. Qiymatning to‘liq yoki kengaytirilgan shakli. Qiymatning umumiy shakli. Qiymatning pul shakli. Oltin pul sifatida. Pulning mohiyati. Pulning o‘ziga xos xususiyatlari. Pul umumiy ekvivalent sifatida. Pul shakllari va turlarining evolyusiyasi. To‘laqonli yoki haqqoniy pullar: ularning turlari va evolyusiyasi. Kredit pullari va ularning turlari: veksel, banknota va chek. Qog‘oz pullarning paydo bo‘lishi va evolyusiyasi. Elektron pullar. Tovar pullar. Pulning funksiyalari: qiymat o‘lchovi funksiyasi; muomala vositasi funksiyasi; to‘lov vositasi funksiyasi; jamg‘arish vositasi funksiyasi; jahon puli funksiyasi. Pulning funksiyalari bo‘yicha Evropa va Amerika maktablari tarafdorlari qarashlari: almashuv vositasi funksiyasi, xisob birligi funksiyasi, jamg‘arish vositasi funksiyasi.

Pul nazariyalari

Pulning metallik nazariyasining yuzaga kelish shart-sharoitlari. Pulning metallilik nazariyasining asoschilari va namoyondalari: U.Stefford, T.Men, D.Nors, J.Chayld, A.Monkreten, J.Kolber, I.Yusti, G.Skaruffi, F.Galiani. Ilk merkantilistlar va ularning nazariy qarashlari. Faol “pul balansi” tushunchasi. So‘nggi merkantilistlar va ularning nazariy qarashlari. “Umumiy savdo balansi” tushunchasi. XIX va XX asrlarda pulning metallilik nazariyasini rivojlantirishga bo‘lgan urinishlar. Pulning metallilik nazariyasiga nisbatan tanqidiy qarashlar. Pulning nominallik nazariyasining yuzaga kelish shart-sharoitlari va asosiy qoidalari. Pulning nominallik nazariyasining asoschilari va namoyondalari: J.Berkli, G.Knapp, F.Bendiksen. Pulning nominallik nazariyasini XX asrda rivojlanishi. Pulning miqdoriylik nazariyasi. Pulning aylanish tezligi va almashuv tenglamasi. Pulning miqdoriylik nazariyasida pullarga bo‘lgan talab talqini. J.M.Keynsning “likvidlikni afzal ko‘rish” nazariyasi. Pullarga bo‘lgan talab omillari: tranzaksion omil, ehtiyotkorlik omili, spekulyativ omil. J.M.Keyns nazariyasini rivojlantirilishi. M.Fridmenning zamonaviy miqdoriylik nazariyasi. M.Fridmen va J.M.Keyns nazariyalari o‘rtasidagi farqlar.

Pul aylanmasi va uning tarkibi

Pul aylanmasi tushunchasining mazmuni. To‘lov aylanmasi va uning tarkibi. Pullarning naqd pulsiz aylanmadagi harakat yo‘nalishlari. Naqd pulsiz xisob-kitoblarni tashkil qilish tamoyillari. Naqd pulsiz xisob-kitob shakllari. Naqd pulsiz xisob-kitoblarning afzalliklari. Pullarning naqd aylanmadagi harakat yo‘nalishlari. Pul aylanmasining tarkibi: tovarsiz pul aylanmasi; pullarning tovarlar bilan bog‘liq aylanmasi; naqdsiz pul aylanmasi; naqd pul aylanmasi; bir shahar ichidagi aylanma; shaharlararo aylanma. Naqd pul aylanmasi tushunchasining mazmuni. Naqd pul aylanmasining zarurligi. Naqd pullarni muomalaga chiqarish va muomaladan olish tartibi.

Pul massasi va pul agregatlari

Pul massasi, uning mohiyati va tarkibi. Pul massasini miqdoriy o'lchash. Muomala uchun zarur bo'lgan pul miqdorini aniqlash. Pulning aylanish tezligi. Pul multiplikatori. Monetazatsiya koeffitsienti. Pul agregatlari va ularning tarkibi. Federal rezerv tizimining pul agregatlari. Evropa davlatlarida pul agregatlari. Rossiya Federatsiyasida pul agregatlari. O'zbekiston Respublikasida pul agregatlari va ularning tarkibi.

Pul tizimi: mazmuni, turlari va elementlari

Pul tizimi va uning mazmuni. Pul tizimi shakllari va ularning evolyusiyasi: bimetallizm, monometallizm. Oltin almashinmaydigan kredit pullar tizimi. Pul tizimi elementlari. Ba'zi xorijiy davlatlar pul tizimining o'ziga xos xususiyatlari. O'zbekiston Respublikasi pul tizimi barqarorligini ta'minlash yo'llari.

O'zbekiston Respublikasi pul tizimi va uning elementlari

O'zbekiston Respublikasi pul tizimi va uning rivojlanishi. Milliy pul tizimi elementlarining shakllanishi. Milliy valyuta. Milliy valyuta summing muomalaga kiritilishi. O'zbekiston Respublikasi pul tizimining sub'ektlari va ularning vazifalari. Milliy valyuta kursi va unga ta'sir etuvchi omillar. Pul tizimi barqarorligini ta'minlash yo'llari.

Inflyasiya va unga qarshi kurashish yo'llari

Inflyasiya tushunchasining mazmuni. Inflyasiyani yuzaga keltiruvchi sabablar. Inflyasiyaning turlari: talab inflyasiyasi; taklif inflyasiyasi; yashirin inflyasiya; sudraluvchi inflyasiya; shiddatli inflyasiya; giperinflyasiya; lokal inflyasiya; global inflyasiya. Inflyasiya manbalari. Inflyasiya va ishsizlik. Inflyasiya va davlat byudjeti. Inflyasiyaning ijtimoiy-iqtisodiy oqibatlari. Inflyasiyaning makroiqtisodiy o'sish sur'atlariga ta'siri. Inflyasiyaning investitsion jarayonlarga ta'siri. Inflyasiyaning aholi turmush darajasiga ta'siri. Inflyasiyaga qarshi kurashish yo'llari. Pul massasini o'sish suratlarini nazorat qilish.

Pul islohotlari

Pul islohotlarini amalga oshirishning zarurligi. Pul islohotlarini amalga oshirish shart-sharoitlari. Pul islohotlari turlari va ularni amalga oshirish usullari. Denominatsiya va uni amalga oshirish tartibi. Nullifikatsiya va uni amalga oshirish tartibi. O'zbekiston Respublikasida amalga oshirilgan pul islohotlari va ularning o'ziga xos xususiyatlari.

Kreditning zarurligi, funksiyalari, turlari va shakllari

Kredit va uning mazmuni. Kreditning zarurligi. Fondlar aylanishi va kreditning zarurligi. Kredit munosabatlari va ularning turlari. Kreditning tamoyillari. Kreditning ob'ektlari va sub'ektlari. Kreditning funksiyalari. Kredit qonunlari. Kreditning turlari. Kreditning shakllari. Kreditlashning me'yoriy-huquqiy asoslari. Tarmoqlarni kreditlashning xususiyatlari. Iqtisodiyotda kreditning roli.

Kredit bo'yicha foiz stavkalar va ularga ta'sir qiluvchi omillar

Kreditning to'lovlik tamoyili. Foiz stavkalar va ularni o'lchash. Kreditning bahosi tushunchasi. Nominal foiz stavkasi. Real foiz stavkasi. Oddiy foizlar. Murakkab foizlar. Kredit bozori va uning instrumentlari. Pul taklifi. Fisher effekti. Foiz stavkalari bo'yicha nazariyalar. Kredit foiziga ta'sir qiluvchi omillar.

Banklarning kelib chiqishi va bank tizimi

Bank, banklarning paydo bo'lishi, maqsadi va vazifalari. Dastlabki banklarning paydo bo'lishi va ularning operatsiyalari. Italiyada banklarning valyuta almashtirish operatsiyalarini amalga oshirish zaruriyati tufayli yuzaga kelishi. Qadimgi Gretsiyada bank ishi. Qadimgi Rimda bank ishi. O'rta er dengizi havzasidagi Evropa mamlakatlarida XIV-XV asrlarda bank ishi. XVII-XVIII asrlarda Evropada bank ishi. AQSH bank tizimining shakllanishi va rivojlanishi. Emission banklarning paydo bo'lishi va rivojlanishi. AQSH federal zaxira tizimining tashkil etilishi. SHvetsiya Riks bankining tashkil etilishi. Angliya Markaziy bankining yuzaga kelishi. YAponiya Markaziy bankining tashkil etilishi. Evropa Markaziy bankining yuzaga kelishi. Tijorat banklarining paydo bo'lishi va rivojlanishi. Banklarning funksiyalari. Banklarning operatsiyalari. Bank tizimi va uning turlari. Kredit tizimi va uning tarkibi. Evropa davlatlari, AQSH, YAponiya va boshqa davlatlar bank tizimi va ularning o'ziga xos xususiyatlari. Banklarning turlari. Moliyaviy innovatsiyalar va bank industriyasini rivojlanishi. Zamonaviy bank tizimlari.

O'zbekiston Respublikasi bank tizimi va uning tarkibi

O'zbekiston Respublikasi bank tizimi va uning shakllanishi. O'zbekiston Respublikasi bank tizimi va banklar faoliyatining huquqiy asoslari. O'zbekiston Respublikasi bank tizimining rivojlanish bosqichlari. O'zbekiston Respublikasi bank tizimining tarkibi.

Markaziy bank va uning funksiyalari

Markaziy bankning yuridik shaxs sifatidagi maqomi va funksiyalari. Markaziy bankning tashkiliy va funksional tarkibi. Markaziy bankning boshqaruv tizimi. AQSH federal zaxira tizimining boshqaruv organlari: boshqaruvchilar kengashi, ochiq bozordagi operatsiyalar bo'yicha federal qo'mita. Markaziy bankning operatsiyalari. Evropa Markaziy bankining boshqaruv organlari va ularning vakolatlari. YAponiya Markaziy bankining boshqaruv organlari va ularning vakolatlari. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki maqsadi, vazifalari, funksiyalari. O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining operatsiyalari. Markaziy bankning banklarning banki sifatidagi faoliyati.

Markaziy bankning mustaqilligi

Markaziy bankning iqtisodiy mustaqilligi va uni belgilovchi mezonlar. Markaziy bankning mustaqilligi va uni belgilovchi mezonlar. O'tish iqtisodiyotida markaziy banklar. Xorijiy davlatlarda markaziy bankning mustaqilligini belgilovchi indekslar. Ularga qiyosiy tavsif. O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining mustaqilligi.

Tijorat banklari va ularning funksiyalari

Tijorat banklari faoliyatini tashkil qilish asoslari va ularning funksiyalari. Tijorat banklarining turlari. Ulgurji banklar. Chakana banklar. Aralash banklar. Universal tijorat banklari. Investitsion banklar. Ixtisoslashgan tijorat banklari va ular faoliyatining o'ziga xos xususiyatlari. Tijorat banklarining tashkiliy va funksional tuzilishi. Banklar konsolidatsiyasi va umummilliy banklar.

Tijorat banklarining operatsiyalari

Tijorat banklarining passiv operatsiyalari. Tijorat banklarining aktiv operatsiyalari. Tijorat banklarining aktiv-passiv operatsiyalari. Tijorat banklarining vositachilik operatsiyalari. Tijorat banklarining kredit operatsiyalari va uning milliy iqtisodiyotga ta'siri. Tijorat banklarining aholi bo'sh pul mablag'larini jalb qilish borasidagi faoliyati.

Nobank moliya-kredit muassasalari

Nobank moliya-kredit muassasalarining zarurligi. Nobank moliya-kredit muassasalarining aktiv va passiv operatsiyalari. Kredit uyushmalari. Lombardlar, ssuda-jamg'arma assosiatsiyalari. O'zaro jamg'arma banklari. Mikromoliyaviy tashkilotlar, sug'urta kompaniyalari, pensiya fondlari, moliya kompaniyalari. O'zaro fondlar. Xorijiy davlatlarda nobank moliya-kredit tashkilotlari faoliyatining xususiyatlari. O'zbekiston Respublikasida nobank kredit tashkilotlari ular faoliyatining huquqiy-iqtisodiy asoslari.

Bank inqirozlari

Bank inqirozi tushunchasi. Bank inqirozini belgilovchi mezonlar. AQSHda yuz bergan bank inqirozlari. Skandinaviya davlatlarida, Lotin Amerikasida, Rossiya va SHarqiy Evropa, YAponiya va SHarqiy Osiyo mamlakatlarida yuz bergan bank inqirozlari.

Pulning xalqaro munosabatlardagi harakati

Pulning xalqaro munosabatlardagi harakatini yuzaga keltiruvchi omillar. Erkin ishlatiladigan valyutalar. Xalqaro rezerv valyutalar. Qattiq valyutalar. YUmshoq valyutalar. Xalqaro valyuta bozori. Valyuta kurslari. Valyuta kursiga ta'sir qiluvchi omillar. Valyuta kursi rejimlari. Savdo balansi, to'lov balansi va ularning holati.

Xalqaro moliya institutlari, ularning maqsadi va funksiyalari

Xalqaro moliya institutlari va ularning vujudga kelishi. Osiyo taraqqiyot banki, uning maqsadi va funksiyalari. Evropa tiklanish va taraqqiyot banki, uning maqsadi va funksiyalari. Islom taraqqiyot banki, uning maqsadi va funksiyalari. Xalqaro valyuta fondi, uning maqsadi va funksiyalari. Jahon banki, uning maqsadi va funksiyalari. Osiyo infratuzilmalarni investitsiyalash banki, Xalqaro moliya korporatsiyasi va ularning maqsadi va funksiyalari.

08.00.07–“Moliya, pul muomalasi va kredit” ixtisosligi bo‘yicha katta ilmiy xodim izlanuvchilikka kirish imtihoni (yozma ish) ni

BAHOLASH MEZONI

“Yozma ish” ni bajarishda quyidagilarga amal qilinishi kerak:

“Yozma ish” ning hajmi **1000-1200 so‘zgacha** deb belgilanadi;

“Yozma ish” ni o‘tkazish uchun **3 soat** vaqt beriladi;

“Yozma ish” ko‘p variantli usulda o‘tkaziladi;

Har bir variantda to‘rtadan savol bo‘lib har bir savolga tegishli javob yozilishi kerak.

Umumiy o‘zlashtirish ko‘rsatkichi **0 dan 100 balgacha** baholanadi

Birinci savolga berilgan javob **25 balgacha**

Ikkinchi savolga berilgan javob **25 balgacha**

Uchinchi savolga berilgan javob **25 balgacha**

To‘rtinchi savolga berilgan javob **25 balgacha baholanadi.**

A’lo (86-100 ball) baho olish uchun berilgan savollar bo‘yicha javoblarning to‘liq yoritilganligi, savollarga javob berishda yangi ma’lumotlar qo‘llanilganligi, savol bo‘yicha ijodiy fikr mavjudligi, jarayonlarni tahlil qila olish, kamchilik va afzalliklarni baholay olishi, mustaqil olingan bilimlardan foydalanilganligi, zarur chizma va sxemalarni keltirganligi inobatga olinadi.

Yaxshi (71-85 ball) baho olish uchun berilgan savollar bo‘yicha javoblarning to‘liq yoritilganligi, savol bo‘yicha ijodiy fikr mavjudligi, jarayonlarni tahlil qila olish, kamchilik va afzalliklarni baholay olishi, zarur chizma va sxemalarni keltirganligi biroq mustaqil olingan bilimlardan foydalanilmaganligi, savollarga javob berishda yangi ma’lumotlar qo‘llanilmaganligi inobatga olinadi.

Qoniqarli (56-70 ball) baho olish uchun berilgan savollar bo‘yicha javoblarning to‘liq yoritilganligi, zarur chizma va sxemalarni keltirganligi biroq savollarga javob berishda yangi ma’lumotlar qo‘llanilmaganligi, savol bo‘yicha ijodiy fikr mavjud emasligi, jarayonlarni tahlil qilinmaganligi, kamchilik va afzalliklarni baholanmaganligi, mustaqil olingan bilimlardan foydalanilmaganligi inobatga olinadi.

Qoniqarsiz (0-55 ball) baho olish uchun berilgan savollar bo‘yicha javoblarning to‘liq yoritilmaganligi, savollarga javob berishda yangi ma’lumotlar qo‘llanilmaganligi, savol bo‘yicha ijodiy fikr mavjud emasligi, jarayonlarni tahlil qilinmaganligi, kamchilik va afzalliklari baholanmaganligi, mustaqil olingan bilimlardan foydalanilmaganligi, zarur chizma va sxemalarni keltirilmaganligi inobatga olinadi.

08.00.07-“Moliya, pul muomalasi va kredit” ixtisosligi bo'yicha tayanch doktoranturaga kirish imtihonlari uchun umumiy savollar (o'zbek tilida)

1. Pul massasi ustidan nazorat. Pul massasini pul bozori orqali boshqarish.
2. Xalqaro moliya institutlarining umumiy tavsifi.
3. Investitsion loyihalarni moliyalashtirish jarayonida banklarning faolligini oshirish yo'nalishlari.
4. Aholining pul mablag'larini banklarga jalb etish jarayoniga tasir etuvchi omillar.
5. MDH davlatlari investitsiya muhitini Jahon banki tomonidan tahlili.
6. Rivojlanayotgan mamlakatlar valyuta siyosatining umumiy xususiyatlari.
7. Yevropa Iqtisodiy Hamjamiyatida valyuta integratsiyasi muammolari.
8. O'zbekistonda inflyatsiya va inflyatsion jarayonlar: uning o'ziga xos xususiyatlari; inflyatsiyaga qarshi kurash tadbirlari; inflyatsiyani yuzaga keltiruvchi nomonetar va monetar omillar.
9. Qimmatli qog'ozlar zamonaviy iqtisodiyotning asosiy iqtisodiy kategoriyasi sifatida.
10. O'zbekiston Respublikasida boshqa davlat qimmatli qog'ozlarini chiqarish va aylanish ko'lamini kengaytirish muammolari.
11. Iqtisodiyotni pul-kredit tizimi orqali tartibga solishda Markaziy bankning roli.
12. O'zbekiston Respublikasida Davlatning investitsion siyosat dasturi.
13. Respublikamizda investitsion muhitni yanada yaxshilash, soliq imtiyozlari va preferensiyalar berish.
14. Erkin savdo zonalarini barpo etish.
15. O'zbekiston Respublikasi Davlat byudjeti daromadlari va xarajatlarining tarkibi va strukturasi.
16. Byudjetning soliqsiz daromadlari.
17. Byudjet defitsiti, qoplash manbalari va ularni tartibga solish mexanizmlari.
18. G'aznachilik tizimiga o'tishning obektiv zarurligi. G'aznachilik tizimi joriy etilgandan keyingi dastlabki moliyaviy samaralar.
19. O'zbekiston Respublikasining soliq tizimi.
20. Soliq yuki va farovonlikni adolatli taksimlash, soliq undirish xususidagi munozaralarning muqarrarligi.

08.00.07-“Moliya, pul muomalasi va kredit” ixtisosligi bo'yicha tayanch doktoranturaga kirish imtihonlari uchun umumiy savollar (rus tilida)

1. Контроль над денежной массой. Управление предложением денег через денежный рынок.
2. Общая характеристика международных финансовых институтов.
3. Направления повышения активности банков в процессе финансирования инвестиционных проектов.
4. Факторы, влияющие на процесс привлечения средств населения в банки.
5. Анализ инвестиционной среды стран СНГ Всемирным банком.
6. Общая характеристика валютной политики развивающихся стран.

7. Проблемы валютной интеграции в Европейском экономическом сообществе.
8. Инфляция и инфляционные процессы в Узбекистане: ее особенности; антиинфляционные меры; немонетарные и монетарные факторы, вызывающие инфляцию.
9. Ценные бумаги как основная экономическая категория современной экономики.
10. Проблемы расширения объемов выпуска и обращения других государственных ценных бумаг в Республике Узбекистан.
11. Роль Центрального банка в регулировании экономики через денежно-кредитную систему.
12. Программа государственной инвестиционной политики Республики Узбекистан.
13. Дальнейшее улучшение инвестиционной среды в нашей республике путем предоставления налоговых льгот и преференций.
14. Создание зон свободной торговли.
15. Состав и структура доходов и расходов Государственного бюджета Республики Узбекистан.
16. Необлагаемые налогом доходы бюджета.
17. Дефицит бюджета, источники его возмещения и механизмы их регулирования.
18. Объективная необходимость перехода на казначейскую систему. Первоначальные финансовые результаты после внедрения казначейской системы.
19. Налоговая система Республики Узбекистан.
20. Неизбежность дебатов о налоговом бремени и справедливом распределении благосостояния, сборе налогов.

Asosiy adabiyotlar

1. Malikov T.S., Olimjonov O. Moliya. Darslik. T.: Iqtisodiyot-Moliya. 2019.-969 b.
2. Malikov.T.S. Moliya. O'quv qo'llanma. T.: Iqtisodiyot-Moliya. 2018. - 268 b.
3. Nuriddinova V.SH., SHarapova M.A. Moliyaviy nazorat. O'quv qo'llanma. T.: Iqtisodiyot-Moliya. 2014.-344 b.
4. Omonov A.A, Qoraliev T.M. "Pul va banklar" Darslik. -T.: "Iqtisod-Moliya", 2019. – 448 b.
5. Abdullaeva SH.Z. "Pul va banklar" O'quv qo'llanma. -T.: "Iqtisod-Moliya" 2018. – 756 b.
6. Omonov A.A, Qoraliev T.M. "Pul va banklar" Darslik. -T.: "Iqtisod-Moliya", 2018. – 384 b.
7. Abdullaeva SH.Z. "Bank ishi" Darslik. -T.: "Iqtisod-Moliya" 2017. -730 b.
8. Abdullaeva SH.Z. "Kredit va kreditlash amaliyoti" Darslik. -T.: "Iqtisod-Moliya" 2017. -368 b.

Qo'shimcha adabiyotlar:

9. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 28 yanvardagi PF-60-sonli Farmoni bilan tasdiqlangan "2022-2026 yillarga mo'ljallangan yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida". www.lex.uz.
10. Mirziyoev SH.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. – Toshkent: "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 488 b.
11. Mirziyoev SH.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. – Toshkent: "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 104 b.
12. Mirziyoev SH.M. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. – Toshkent: "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 56 b.
13. Mirziyoev SH.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. – Toshkent: "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 48 b.
14. Karaliev T. Sattarov O. va boshqalar "Tijorat banklari faoliyati tahlili". O'quv qo'llanma. 2013. 192 b.
15. Dengi, kredit, banki. Uchebnik. Bolvachev A.I., Bogacheva M.YU., INFRA-M 2012.-591 s.
16. Abramova M.A. Dengi, kredit, banki. – M.:KNORUS,2014. – 312 s.
17. Lavrushina O.I. Dengi. Kredit. Banki. Uchebnik. – M.: KNORUS. 2013. 448 s.

Axborot manbaalari

1. www.gov.uz - O'zbekiston Respublikasi hukumati portali.
2. www.lex.uz - O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi.
3. www.cer.uz - Iqtisodiy tadqiqotlar markazi sayti.
4. www.stat.uz - O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi sayti.
5. www.exponenta.ru-Iqtisodiy-matematik modellashtirish bo'yicha Rossiya federasiyasi sayti

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM,
FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
TOSHKENT TO‘QIMACHILIK VA YENGIL SANOAT INSTITUTI**

“TASDIQLAYMAN”

Ilmiy ishlar va innovatsiyalar
bo‘yicha prorektor

N.Mirzayev

“03” 09 2026-yil

10.00.06 - “QIYOSIY ADABIYOTSHUNOSLIK, CHOG‘ISHTIRMA
TILSHUNOSLIK VA TARJIMASHUNOSLIK” IXTISOSLIGI BO‘YICHA
TAYANCH DOKTORANTURAGA KIRUVCHILAR UCHUN

**IMTIHON QABUL QILISH DASTURI VA
BAHOLASH MEZONLARI**

Toshkent 2026-yil

Ushbu dasturda “Qiyosiy adabiyotshunoslik”, “Chog‘ishtirma tilshunoslik”, “Tarjimashunoslik” fanlaridan 10.00.06 - “Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog‘ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik” ixtisosligi bo‘yicha tayanch doktoranturaga qabul qilish imtihoniga oid materiallar mazmuni bayon qilingan.

Tuzuvchilar: f.f.d., professor, F.I. Ikromxonova

F.R. Rahimov

Taqrizchilar: f.f.f.d., PhD, dotsent, X.G‘aybullayeva

f.f.f.d., PhD, dotsent, X.Boymanov

Dastur “O‘zbek va xorijiy tillar” kafedrasining 2026-yil “11”-sentyabr 2-sonli kafedra yig‘ilishida muhokama qilingan va tasdiqlash uchun tavsiya etilgan.

Dastur institut Kengashining 2026-yil _____dagi № __ -sonli qarori bilan tasdiqlangan.

KIRISH

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 16-fevraldagi "Oliy o'quv yurtidan keyingi ta'lim tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 4958- sonli Farmoni va O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017-yil 22- maydagi 304-sonli "Oliy o'quv yurtidan keyingi ta'lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Qarori 10.00.06 - qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik ixtisosligi bo'yicha tayanch doktoranturaga talabgorlar uchun kirish imtihoni o'tkazish tartibini belgilaydi.

Mustaqillik har bir sohada yangicha yondashuvni talab etmoqda. Jumladan, ta'lim jarayoni, ilm-fan sohasida ham bir qator islohotlar amalga oshirilmoqda. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni, "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi" va davlat ta'lim standartlarida aqlan yetuk, salohiyatli va yuqori malakaga ega bo'lgan ilmiy-pedagogik kadrlarni tayyorlashga alohida e'tibor qaratilgan. Har tomonlama talabga javob beradigan mutaxassis-kadrlarni tayyorlash jarayoni an'anaviy ilmiy merosni o'rganish, fan-texnika yutuqlari, texnologik taraqqiyot asoslarini chuqur o'zlashtirish, ilmiy tadqiqotlarning ijtimoiy, iqtisodiy qiymatini belgilash, nazariya va amaliyot uyg'unligiga erishishni ta'minlashni taqozo etadi. 10.00.06- qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik ixtisosligi bo'yicha tuzilgan Tayanch doktoranturaga kirish imtihoni dasturi qiyosiy adabiyotshunoslik, qiyosiy-tarixiy tilshunoslik, tipologik tilshunoslik, chog'ishtirma (kontrastiv) tilshunoslik va tarjimashunoslik masalalarini qamrab oladi. Dastur Tayanch doktoranturaga talabgorning yuqori bilim va malakaga ega mutaxassis bo'lishi uchun zarur hamda muhim manbalar asosida tuzildi.

Hozirga qadar qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik masalalari yuzasidan bir qator ilmiy izlanishlar olib borilgan va mazkur sohalarga doir tadqiqotlar olib borish davom etmoqda.

Globalashuv jarayoni, ijtimoiy sohalarning tez sur'atlardagi taraqqiyot darajasi qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslikning dolzarb vazifalarini belgilab bermoqda.

Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik haqidagi bilimlar uyg'unligi dasturning asosini tashkil qiladi.

ASOSIY QISM

10.00.06 - Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik ixtisosligi filologik komparativistikaning integrativ yo'nalishi bo'lib, u lingvistik komparativistika, adabiyotshunoslik komparativistikasi hamda tarjima nazariyasi va amaliyoti masalalarini o'rganadi.

Qiyosiy tilshunoslik - qarindosh va qarindosh bo'lmagan tillarning sistemalarini diaxronik va sinxronik nuqtayi nazardan o'rganishdir. Qiyosiy tilshunoslik degandaa) qiyosiy-tarixiy tilshunoslik; b) tipologik tilshunoslik; v) chog'ishtirma (kontrastiv) tilshunoslik tushuniladi.

Qiyosiy-tarixiy tilshunoslik

Qiyosiy-tarixiy tilshunoslikning obyekti qarindosh tillar hisoblanadi. Maqsadi - qarindosh tillar evolyusiyasini sinxron va diaxron kontekstda tasvirlash; o'zaro qarindoshlik munosabatidagi tillar va ularning birliklari orasidagi genetik va gipotetik mosliklar va qonuniyatlar (fonetik, leksik-semantik, grammatik va h.k.jni, til birliklarining rivojlanishini aniqlash; bobo til (prayazik) va uning rivojlanish bosqichlarini rekonstruksiya qiladi; tillar genealogik tasnifining umumiy sxemasida til oilalari va makrooilalar tarkibini belgilashdan iborat. Qiyosiy tahlilga cheklanmagan miqdorda tillar tortiladi.

Qiyosiy-tarixiy tilshunoslikning G'arbiy Yevropa va Rossiyada vujudga kelishi: F. Bopp, R.K. Rask, Ya. Grimm, A.X. Vostokov.

XIX asr o'rtalaridagi qiyosiy-tarixiy tilshunoslik: F.Pott, T. Benfey, G.Kursius, A.Kun va A. Shleyxerlaming ta'limoti.

Qiyosiy-tarixiy metod - lingvistik metodlarning eng faoli va eng asosiysi.

Tipologik tilshunoslik

Tipologik tilshunoslikning obyekti qarindosh va qarindosh bo'lmagan tillar hisoblanadi. Tipologik tilshunoslikning maqsadi - tillar o'rtasidagi struktur o'xshashlik va farqlarni tasvirlash hamda mazkur tasvir metodologiyasini ishlab chiqish; tillarni turlariga ko'ra tasniflash; qiyosga olingan tillarning struktur-tipologik xususiyatlarini aniqlash; tillarning genetik-tipologik xarakteristikasini amalga oshirishdan iborat.

Tipologiya tarixi. "Tipologiya" va "lingvistik tipologiya" tushunchalari. Lingvistik tipologiya turlari.

Tillarning tipologik tasnifi. Agglyutinativ tillar. Flektiv tillar. Amorf tillar. Polisintetik tillar.

Tipologik metod. Uning qiyosiy-tarixiy metoddan farqi.

Chog'ishtirma tilshunoslik

Chog'ishtirma tilshunoslikning obyekti qarindosh yoki qarindosh emasligi va tipologik xarakteristikasiga qaramay tillarni o'rganish hisoblanadi. Chog'ishtirma tilshunoslikning maqsadi - ikki yoki bir qancha tillarni uning butun darajalari (fonologik, morfologik, sintaktik va semantik darajalari)dagi o'xshashliklar va farqlarni aniqlash uchun chog'ishtirib o'rganadi.

Mahmud Koshg'ariyning "Devonu lug'otit turk" asarida turkiy tillarning chog'ishtirib o'rganilishi.

Kontrastiv lingvistika. Kontrastiv lingvistika va tarjimaning o'zaro munosabati. Chog'ishtirma tilshunoslik metodlari. Tavsifiy metod. Statistik tahlil.

Imtihon savollari

1. Dunyo tillarining geneologik tasnifi
2. Qiyosiy-tarixiy tilshunoslik
3. Tipologik tilshunoslik
4. Chog'ishtirma tilshunoslik
5. Kontrastiv lingvistika?
6. Qiyosiy-tarixiy tilshunoslik va Chog'ishtirma tilshunoslikning farqlari
7. Chog'ishtirma tilshunoslik bilan kontrastiv lingvistikaning o'zaro munosabati
8. Kontrastiv lingvistika va tarjimaning o'zaro munosabati
9. Qiyosiy-tarixiy metodning mohiyati.
10. Chog'ishtirish metodining o'ziga xosliklari
11. Tipologik metodning o'ziga xosliklari
12. Tavsifiy metodning o'ziga xosliklari
13. Statistik tahlil metodining o'ziga xosliklari
14. Agglyutinativ tillarning o'ziga xosliklari
15. Flektiv tillarning o'ziga xosliklari
16. Amorf tillarning o'ziga xosliklari.
17. Polisintetik tillarning o'ziga xosliklari
18. O'rganilayotgan xorijiy til va o'zbek tilida ot kategoriyasining tipologik xususiyatlari
19. O'rganilayotgan xorijiy til va o'zbek tilida fe'l kategoriyasining tipologik xususiyatlari
20. O'rganilayotgan xorijiy til va o'zbek tilida frazeologizmlarning o'ziga xos xususiyatlari
21. Qardosh tillar paremiologiyasidagi o'xshash va farqli jihatlar
22. O'zbekistonda tarjimashunoslik fanining vujudga kelishi va rivojlanishi
23. Tarjima tarixi. O'zbekistonda tarjima tarixining o'rganilishi
24. Tarjima maktablarining yuzaga kelishi
25. Tarjima nazariyasining fan sifatida shakllanishi
26. Tarjimada aslyatdagi milliy o'zigaxosliklarning aks etishi
27. Tarjimaning lisoniy va g'ayrilisoniy muammolari
28. Tarjimada kompensatsiya usuli
29. Badiiy tarjimaning asosiy masalalari
30. Ilmiy tarjima murakkabliklari
31. Tarjimada davr uslubini saqlash masalasi
32. Tarjimada milliy va tarixiy koloritni saqlash masalasi
33. Qardosh tillardan tarjima muammolari
34. Milliylik va tarjima. Adabiy aloqalar
35. Bilvosita tarjimaning yutuq va kamchiliklari
36. Tarjimashunoslikning tarkibiy qismlari
37. "Milliy kolorit" tushunchasi va uni tarjimada qayta yaratish masalasi
38. Kinofil'mlar tarjimasining o'ziga xos xususiyatlari
39. Tarjima va interpretatsiya. Transformatsiya. Transliteratsiya terminlarining

tavsifi

40. Frazeologizmlar tarjimasining o'ziga xos jihatlari
41. Tarjimaning tur va janr xususiyatlari
42. Tarjima nazariyasining vazifalari
43. Ikkitillilik va tarjimaning rivoji
44. Realialami tarjimada berish usullari
45. Muqobilsiz leksikaning tarjimada berilishi
46. Tarjimada lakunalarini bartaraf qilish yo'llari
47. Evfemizm va disfemizm hodisalari
48. So'zma-so'z va erkin tarjima muammolari
49. Ekvivalentlik va muqobillik
50. Tarjima tanqidining tarjimachilik taraqqiyotiga ta'siri
51. Sinxron va ketma-ket tarjimaning o'ziga xosliklari
52. Qiyosiy adabiyotshunoslikning obyekti
53. Jahon adabiyotini milliy adabiyot bilan qiyoslashning asosiy prinsiplari
54. Adabiyotshunoslikda komparativistikaning o'rni
55. Adabiy janrlar va ularning qiyosi
56. Qiyosiy adabiyotshunoslikning tayanch tushuncha va terminlari
57. Adabiyotshunoslikning umumiy tushuncha va terminlari
58. O'zbek va o'rganilayotgan xorijiy adabiyot adabiy janrlari orasidagi farqlar

Kirish imtihonlari natijalarini baholash mezonlari

Imtihonni baholash uchun maksimal baho - 100 ball etib belgilanadi.

JAMI 4 ta savolga: 100 ball, shundan:

- 1- savolga javob: maksimal -25ball;
- 2- savolga javob: maksimal -25 ball;
- 3- savolga javob: maksimal - 25 ball;
- 4- savolga javob: maksimal - 25 ball.

Har bir savol bo'yicha javoblarni baholash quyidagi mezonlar asosida amalga oshiriladi:

- nazariy va amaliy bog'liqlikda yoritilgan;
- mazmunni yoritishda mustaqil ilmiy mushohada;
- nom va ilmiy terminlarni bilish darajasi;
- ilmiy mushohada yuritish malakasi to'la ko'rinsa;
- keltirilgan dalillar hozirgi davrdagi jarayonlar, o'zgarishlar bilan o'zaro aloqadorlikda ochib berilgan, chuqur ilmiy tahlil etilgan hamda tadriijiy jihatdan to'g'ri yoritilgan;
- o'z fikrini tizimli tahlil qilgan, erkin va mustaqil ifoda etgan;
- fikr aniq va izchil ifodalangan, barcha savollar to'liq yoritilgan, tegishli ilmiy adabiyotlarga tayanilgan;

- O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoevning asarlarida bayon qilingan tamoyillar va xulosalarga har tomonlama chuqur asoslangan javoblarga **a'lo** baho qo'yiladi.
- Barcha savollarga nisbatan to'liq javob berilgan, fikr izchil ifodalangan, lekin bunda tegishli ilmiy va uslubiy adabiyotlarga kamroq e'tibor berilgan bo'lsa, **yaxshi** baho qo'yiladi.
- Barcha savollarga qisman javob bera olgan va ma'lum darajada ilmiy, o'quv-uslubiy adabiyotlardan foydalangan bo'lsa, **qoniqarli** baho qo'yiladi.
- Fikr aniq ifoda etilmagan, bironta ham savolga qisman bo'lsa-da to'g'ri javob berilmagan, tegishli ilmiy, o'quv-uslubiy adabiyotlardan mutlaqo foydalanilmagan javoblar uchun **qoniqarsiz** baho qo'yiladi.

LOTIN ALIFBOSIDAGI ADABIYOTLAR:

1. Ne'matov H. Ilmiy tadqiq metodikasi, metodologiyasi va metodlari. Buxoro, 2006.
2. Ochilov E., Xodjayeva N., Tarjima nazariyasi. O'quv qo'llanma. -Toshkent: ToshDSHI, 2022.
3. Ochilov E. Tarjima nazariyasi. O'quv qo'llanma. -Toshkent: ToshDSHI, 2014.
4. Ochilov E. Tarjimashunoslikning nazariy masalalari. O'quv qo'llanma. -Toshkent: ToshDSHI, 2014.
5. Rasulov R. Umumiy tilshunoslik. OTM uchun darslik. -Toshkent: 2013.
6. Usmanova Sh. "Tarjimonlik faoliyatining lingvomadaniy aspektlari fanidan ma'ruzalar kursi. -Toshkent; 2014.
7. Yo'ldoshev I., Muhamedova S., Sharipova G., Majidova R. Tilshunoslik asoslari. Darslik. -Toshkent; 2013.
8. G'afurov I., Mo'minov O., Qambarov N., Tarjimana nazariyasi. -Toshkent: Tafakkur Bo'stoni, 2012.

KIRIL ALIFBOSIDAGI ADABIYOTLAR:

1. Мирзиёев Ш.М. Эркин ва фаровон, демократик Ўзбекистан давлатини биргаликда барпо этамиз. - Т.: Ўзбекистан, 2016,- 56 б.
2. Мирзиёев Ш.М. Конун устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш - юрт таракқиёти ваҳапш фаровонлигининг гарови. - Т.: Ўзбекистан, 2017. - 48 б.
3. Мирзиёев Ш.М. Буюк келажакимизни мард ва олижаноб халкимиз билан курашимиз. - Т.: Ўзбекистан, 2017. - 488 б.
4. Мирзиёев Ш.М. Танкидий таҳлил, катъий тартиб-интизом ва шахсий жавобгарлик - ҳар бир раҳбар фаолиятининг кундалик қо и даём булиши керак. Ўзбекистан Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2016 йил якунлари ва 2017 йил истикболларига бағишланган мажлисидаги Ўзбекистан Республикаси Президентининг нуши // Халқ сузи. 2017 йил 16 январь, №11.
5. Алпатов В.М. Об антропоцентричном и системоцентричном подходе к языку//Вопросы языкознания. 1993.№3.

6. Алефиренко Н.Ф. Современные проблемы науки о языке,- М.: 2005. 412с.
7. Арутюнова Н.Д. Язык и мир человека. - М., 1999.
8. Ахунзянов Э.М. Контрастивная грамматика: морфология русского и тюркских языков,- Казань: Изд-во Казан, ун-та, 1987.
9. Арапов М.В. Квантитативная лингвистика. -М., 1988.
10. Абдуазизов А.А. Зализняк А.М., Шереметьева А.Г. Общее языкознание. - Ташкент, 2012.
11. Байрамова Л.К. Введение в контрастивную лингвистику. - Казань: Изд-во Казан, ун-та, 2005.
12. Бархударов Л.С. Язык и перевод. Вопросы общей и частной теории перевода. -М.: Междунар. отношения, 1975.
13. Беляева Л.Н. Теория и практика перевода. Учеб.пособие. - СПб.: Книжный Дом, 2007.
14. Буранов Дж.Б. Сравнительная типология английского и тюркских языков. - М.: Высшая школа, 1983.
15. Бурлак С.А., Старостин С.А. Сравнительно-историческое языкознание. - М.: Академия, 2005.
16. Большой энциклопедический словарь. Языкознание. -М., 1998.
17. Дадабаев Х.А., Холманова З.Е. Туркий тилларнинг киёсий-тарихий грамматикаси. - Ташкент: Университет, 2015.
18. Джусупов М. Звуковые системы русского и казахского языков: Слог. Интерференция. Обучение произношению. - Ташкент: Фан, 1991.
19. Дюришин Д. Теория сравнительного изучения литературы. - М.: Прогресс, 1979.
20. Федоров А.В. Основы общей теории перевода. Изд.:5-е. - СПб,- М., 2004.
21. Фрумкина Р.М. Прагматика: новый взгляд// Семиотика и информатика. Вып.34.-М., 1994.
22. Федоров А.В. Основы общей теории перевода. Изд.:5-е. - СПб,- М., 2004.
23. Гарбовский Н.К. Теория перевода. Учебник. -М., 2007.
24. Гарипова Г.Т. Сравнительное литературоведение. Учебное пособие. - Т.: УзНУ, 2005. - 72 с.
25. Жирмунский В.М. Из истории западноевропейских литератур. - Л.: Наука, Ленинградское отделение, 1981.
9. Жирмунский В.М. Сравнительное литературоведение. Восток и Запад. - Л.: Наука, 1979.
10. Климов Б.А. Вопросы методики сравнительно-генетических исследований. - Л., Просвещение, 1971.
11. Кодухов В. И. Общее языкознание. Учебник для студентов ун-тов и пед.-тов. Изд. 5-е. -М.: ЛИБРОКОМ, 2012.
12. Комиссаров Б.Н. Общая теория перевода. - М.: Высш. шк., 1999.
13. Кононов А.Н., Нигматов Х.Г. Махмуд Кашгарский о тюркских языках //21. История лингвистических учений: средневековый Восток. - Л.:

- Наука, 1981.
14. Карасик В.И. Язык социального статуса. - М., 2002.
 15. Кибрик А.Е. Прикладная лингвистика// Очерки по общим и прикладным вопросам языкознания. - М., 1992.
 16. Кубрякова Е.С. Эволюция лингвистических идей во второй половине XX в (опыт парадигмального анализа)//Язык и наука конца XX в. - М., 1995.
 17. Кун Т. Структура научных революций. - М.: 1977.
 18. Красных В.В. Этнопсихоллингвистика и лингвокультурология. - М., 2002.
 19. Мусаев К- Таржиманазарияси асослари. Дарслик. -Тошкент: Фан, 2005.
 20. Маслова В. А. Современные направления в лингвистике. -М.: Академия, 2008.
 21. Методы сопоставительного изучения языков / редкол.: В.Н. Ярцева (отв. ред.). -М.: Наука, 1988.
 22. Мельничук А.С. проблематика реконструкции в сравнительно-историческом языкознании. - Л., 1989.
 23. Моррис Ч.У. Основания теории знаков // Семиотика. - М., 1983.
 24. Неупокоева И.Е. История всемирной литературы. Проблемы системного и сравнительного анализа.-М., 1976.
 25. Новое в зарубежной лингвистике. Вып.16: Лингвистическая прагматика. - М., 1985.
 26. Новое в зарубежной лингвистике. Вып.17:Теория речевых актов. - М., 1986.
 27. Новое в зарубежной лингвистике. Вып.17:Теория речевых актов. - М., 1986.
 28. Новое в зарубежной лингвистике. Вып.12: Прикладная лингвистика. - М., 1983.
 29. Новое в зарубежной лингвистике. Вып.23: Когнитивные аспекты языка. - М., 1988.
 30. Николаева Т.М. Скрытая память языка: попытка постановки проблемы// Вопросы языкознания, 2002.№4.
 31. Очилев Э. Таржимашунослик терминларининг изохли лугати. - Тошкент, 2014.
 32. Пирс Ч.Р. Логические основания теории знаков. - СПб, 2000.
 33. Расулов Р. Умумий тилшунослик. Тошкент, 2010.
 34. Сафаров Ш. Прагмалингвистика. Тошкент, 2008.
 35. Сафаров Ш. Семантика. Тошкент, 2013.
 36. Сопоставительная лингвистика и обучение не родному языку. -М., 1987.
 37. Сравнительное и сопоставительное литературоведение. Хрестоматия. - Казань, 2001.
 38. Сравнительно-историческое литературоведение // Литературный энциклопедический словарь. -М., 1987.
 39. Степанов Ю.С. Язык и метод: К современной философии языка. - М.,

1998.

40. Сирожиддинов Ш, Одилова Ф. Бадиий таржима асослари. - Тошкент: Mumtoz so 'z, 2011.
41. Сергеев Ф.П. Языковые ситуации и языковая политика в странах мира. - Волгоград, 2001.
42. Умархужаев М. Умумий тилшунослик. Андижон, 2010.
43. Успенский Б.А. Структурная типология языков. -М.: Наука, 1965.
44. Вежбицкая А. Семантические универсалии и описание языков. - М., 1999.
45. Воробьев В.В. Лингвокультурология. -М., 2008.
46. Вежбицкая А. Понимание культур через посредство ключевых слов. - М., 2001.
47. Влахов С.И.; Флорин С.П. Непереводимое в переводе. -М.: Международные отношения, 1980.
48. Хржиев А. Тилшунослик терминларининг изоҳли луғати. Тошкент 2005
49. Ярцева В.Н. Контрастивная грамматика. -М: Наука, 1981.
50. Юсупов У.К. Теоретические основы сопоставительной лингвистики. - Т.: Фан, 2007.
51. Гафуров И. Таржимонлик мутахассислигига кириш. Укув кулланма. - Тошкент: Мехридарё, 2008.
52. Шарафутдинова Н.С. Теория и история лингвистической науки.
53. Учеб.пособие. Изд. 2-е, перераб. и доп. - М.: АСТ , 2008.
54. Швейцер А.Д. Теория перевода: статус, проблемы, аспекты. -М.: Наука, 1988.
55. Широкова А.В. Сопоставительная типология разноструктурных языков. - М.: Добросвет: КДУ, 2001.

Internet manbaalari

1. <http://www.ziyo-net.uz>
2. <http://www.kutubxona.uz>
3. <http://www.ш. wikipedia. org/wiki/>
4. <http://www.tapemark. narod. ru/les/239a. html>
5. http://www.philology.ru/linguistics_1 /gak-89.htm
6. <http://www.perevodovedcheskiy.academic.ru/686/>
7. http://www.stemima.ru/files/757/4_Izbraimye.../Kontrastivnaja lingvistika. pdf
8. <http://www.filologia. su/kontrastivnaj a/>
9. <http://www.vestnik.vsu.ru/pdf/lingvo/2010/01/2010-01 -04.pdf>
10. <http://www.gumer. info/bibliotek Buks/Linguist/shveyz/p2. pdf>

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
TOSHKENT TO‘QIMACHILIK VA YENGIL SANOAT INSTITUTI

“TASDIQLAYMAN”

Ilmiy ishlar va innovatsiyalar
bo‘yicha prorektor

N.Mirzayev

“03” _____ 09 _____ 2026 yil

05.06.04 - “TIKUVCHILIK BUYUMLARI TEXNOLOGIYASI VA KOSTYUM
DIZAYNI” IXTISOSLIGI BO‘YICHA TAYANCH DOKTORANTURAGA
KIRUVCHILAR UCHUN

IMTIHON QABUL QILISH DASTURI VA
BAHOLASH MEZONLARI

Toshkent -2026 yil

Ushbu dasturda “Tikuv buyumlarini konstruksiyalash”, “Tikuv buyumlari texnologiyasi”, “Tikuv buyumlarini ishlab chiqarish materialshunosligi”, “Kostyum dizayni” fanlaridan 05.06.04-“Tikuvchilik buyumlari texnologiyasi va kostyum dizayni” ixtisosligi bo‘yicha tayanch doktoranturaga qabul qilish imtihoniga oid materiallar mazmuni bayon qilingan.

Tuzuvchilar: t.f.fd., dots. G.D.Ulkanbayeva

t.f.n., dots. U.A.Vahidova

Taqrizchilar: t.f. d., prof. M.K.Rasulova

t.f.d., prof. U.Raxmatullayeva

Dastur “Tikuv buyumlari texnologiyasi va raqamli injiniring” kafedrasining 2026 yil “___” _____ № __ -sonli kafedra yig‘ilishida muxokama qilingan va tasdiqlash uchun tavsiya etilgan

KIRISH

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 14 dekabrda PQ 5285-son «To'qimachilik va tikuv-trikotaj sanoatini jadal rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida», 2019 yil 16 sentyabrda PQ-4453-son «Yengil sanoatni yanada rivojlantirish va tayyor mahsulotlar ishlab chiqarishni rag'batlantirish chora-tadbirlari to'g'risida», 2022 yil 21 yanvarda PF-53-son «To'qimachilik va tikuv-trikotaj korxonalarida chuqur qayta ishlash va yuqori qo'shilgan qiymatli tayyor mahsulotlar ishlab chiqarishni hamda ularning eksportini rag'batlantirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi Farmon va Qarorlari fan, ta'lim va ishlab chiqarishning ushbu yo'nalishlarida faoliyat ko'rsatayotgan mutaxassislar oldiga qator vazifalarni qo'ydi.

“Tikuvchilik buyumlari texnologiyasi va kostyum dizayni” ixtisosligi mazkur dasturi O'zbekiston Respublikasining «Ta'lim to'g'risida»gi qonuni hamda texnolog-dizayn mutaxassislar tayyorlash bo'yicha davlat standartlari talablaridan kelib chiqib tuzilgan. Ushbu dastur 05.06.04 - «Tikuvchilik bumlari texnologiyasi va kostyum dizayni» ixtisosligidan kelib chiqib, besh bo'limga ajratildi. Mavzularga tegishli muammolar tikuv buyumlari materialshunosligi, tikuv buyumlarini konstruksiyalash va kostyum dizayni, O'zbekistonda bozor iqtisodiyoti sharoitida turli kiyimlar ishlab chiqaruvchi sanoatni rivojlantirishning xususiyatlari, O'zbekiston aholisi ehtiyoji va mentalitetini hisobga olib tikuv buyumlari yaratishning zamonaviy texnologiyasi masalalariga oid ko'rib chiqiladi.

FANNI O'ZLASHTIRISHDAN MAQSAD VA VAZIFALAR

Fanlarni o'zlashtirishdan maqsad kiyim modellarini yaratishda kompozitsiya va loyihalash asoslari, sanoat tizimida tikuv buyumlarini tayyorlashning nazariy va amaliy asoslarini o'rganishdir.

Ko'zlangan maqsadni amalga oshirish uchun fanning vazifalari quyidagilar:

- kostyum dizaynining nazariy asoslarini, ijodiy konseptsiyasini, ekologik orientatsiyasini;
- zamonaviy kiyim modasi sohasidagi zamonaviy uslublarni;
- libos shakllari kompozitsiya qonuniyatlarini;
- zamonaviy liboslarni loyihalashda tarixiy va milliy kostyum boy merosini tahlil etish va ularni qo'llashni;
- zamonaviy assortimentni loyihalash muammolarini o'rganish.
- tikuv buyumlari turlari bo'yicha materiallarni konfeksionlash tamoyillarini, kiyim mo'ljaliga bog'liq ravishda materiallarga qo'yiladigan talablarni o'zlashtirish;
- kiyim uchun to'qimachilik materiallari assortimenti klassifikatsiyasi va xarakteristikasi;
- turli bichimdagi kiyim asosiy detallarini qurish va konstruktiv modellash usullari;
- kiyim yangi modellarini ishlab chiqarishga joriy etish uchun ularni konstruktorlik va texnologik jihatdan tayyorlash usullari;
- kiyim modellarini loyihalash sohasiga joriy etilayotgan avtomatlashgan usullar va kompyuter texnologiyalari;

- yuqori estetik va utilitar xossalarga ega bo'lgan, korxona uchun iqtisodiy jihatdan foydali kiyimlarni tayyorlash mobaynida optimal konstruktiv va texnologik yechimlar tanlash usullarini o'zlashtirish;

- kiyim detallarini biriktirishning optimal turlarini, biriktirish parametrlari va ishlov berish usullarini o'rganish;

- materiallarni baholashning standart va yangi instrumental usullarini, ularning ekspluatatsion va texnologik xossalarini baholash usullarini o'rganish; turli birikmalarning: ipli, yelimli va payvandli birikmalar pishiqligini va mustahkamligini baholash usullari;

-maishiy, kundalik va maxsus kiyim guruhlarining eng ommaviy va muhim turlari uchun ishlatiladigan materiallar va kiyimlarning model xususiyatlariga bog'liq ravishda ishlov berishning zamonaviy texnologiyalarini o'rganish.

«Tikuvchilik buyumlari texnologiyasi va kostyum dizayni» ixtisosligi bo'yicha tayanch doktoranturaga qabul qilinayotgan talabgorlarga mutahassislik fanlaridan bilishi zarur bo'lgan bilimlar :

1. TIKUV BUYUMLARINI KONSTRUKTSIYALASH

1.1. Ommaviy tarzda ishlab chiqariluvchi kiyimlarga qo'yiladigan talablar: kiyimni iste'mol vaziyatiga ko'ra talablarni shakllantirish. Kiyim loyihalash jarayonida uning sifatini boshqarish. "Inson-kiyim-muhit" tizimi elementlariga bog'liq ravishda kiyimlarni ergonomik loyihalash tamoyillari. Sanoat assortimenti sifatini belgilovchi xossa va ko'rsatkichlar. Muximlik (axamiyatlilik) koeffitsienti tushunchasi va uni aniqlash. Loyiha-konstruktorlik xujjatlarini standartlashtirish usullari. Kiyim sifatini baholash va nazorat qilish usullari.

1.2. Kiyim loyihalashda odam qomatini o'rganish usullari va hususiyatlari. Inson tanasi tashqi shakli xarakteristikasi. Katta yoshdagi va bolalar o'lcham tipologiyasi, xalqaro razmer standartlari. Tipaviy qomatlar tizimini tuzish asoslari. Tipaviydan farq qiluvchi qomatlar tavsifi.

1.3. Kiyimlarni loyihalash uchun dastlabki ma'lumotlar. Kiyim o'lchamlari va konstruksiyasi hususiyatlari. Kiyim shaklini aniqlovchi asosiy belgilar. Konstruktsiyani ergonomik loyihalash tamoyillari. Dinamik antropometriya. Kiyimning qomatda o'rnashuvi ko'rsatkichlari. Statik va dinamik holatlarda kiyim ergonomikasini baholash usullari. Ergonomik ko'rsatkichlar bo'yicha kiyim konstruksiyasini muqobillash.

1.4. Kiyim yoyilmasining konstruksiyasini qurish usullari va tasnifi (mulyaj texnologiyasi, hisob-grafik, muhandislik usullari, dasturlar va raqamli texnologiyalar). Ishlab chiqarishga moslashtirilgan konstruktiv yechimlar. Turli materiallardan (trikotaj polotnosi, mo'yna va charmdan) kiyimlarni loyihalash xususiyatlari.

1.5. Maxsus kiyimlarni loyihalash xususiyatlari. Issiq iqlim sharoiti uchun kiyimga qo'yiladigin gigienik talablar. Yuqori harorat sharoitida odamni issiqlik holatini baholash mezonlari. Insonning issiqlik holati ko'rsatkichlari va ularni

baxolash usullari. Kiyimni fiziologik-gigienik holatini baholash usuli. Tana va kiyim orasidagi komfort mikroiqlim sharoitini yaratish omillari.

1.6. Kiyimlarini konstruktiv modellash usullari. Bazaviy konstruksiyani model konstruksiyaga transformasiyasi. Yangi kiyim hilini konstruksiyalash.

1.7. Kiyimlarni sanoatda loyihalash. Kiyimlarni tipaviy loyihalash. Kiyim detallari konstruksiyasini tipizatsiya va unifikatsiyasi. Kiyim konstruksiyasining texnologik jihatdan ishlov berish uchun qulayligi. Kiyim konstruksiyasi tejamkorligini baholash va oshirish usullari.

Ratsional assortiment seriyalari va ularni loyihalash. Kiyim detallarini modulli loyihalash. Kiyimlarni “garderob”, komplekt tizimida loyihalash tamoyillari.

Turli mo’ljaldagi kiyimlarni maqsadli loyihalash usullari. Kiyimni narx segmentiga qarab loyihalash tamoyillari.

1.8. Kiyim yangi modellarini ishlab chiqarishga joriy etish uchun tayyorlash usullari. Kiyim detallari andazalari gradasiyasini bajarish tamoyillari. Yangi kiyim modellarini ommaviy sanoatda ishlab chiqarish bosqichlari. CAD/CAM texnologiyalarini qo’llab yangi kiyim modellarini uchun texnik xujjatlar tuzish. Kiyim yangi modellarining sifat darajasini baholash usullari.

1.9. Tikuv buyumlarini avtomatlashtirilgan tarzda loyihalash tizimlarining (ALT) rivojlanish istiqbollari. Yengil sanoatga oid amaldagi CAD/CAM tizimlari sharhi. ALT ta’minoti turlari. Kiyimlarni loyihalashning avtomatlashtirilgan tizimlari asosiy dasturiy modullari. Avtomatlashgan ish joylari tushunchasi va xarakteristikasi.

1.10. Tikuvchilik sanoatida qo’llanadigan axborot texnologiyalari. Integrallashgan ALT, ularning tarkibiy qismlari, avtomatlashgan tizimlar integrasiyasiga qo’yiladigan talablar. Yagona informatsion maydon va uni tashkil qilish. Ishlab chiqarishni konstruktorlik-texnologik jihatdan tayyorlov jarayonlarini integrasiyalashga talablar. ERP tizimlari. Ekspert tizimlari.

Mahsulotning hayot davri. Yengil sanoat korxonalarida texnologik jarayonlarni avtomatik boshqarish tizimlari. Tikuv sanoatida CALS konseptsiyasi, strategiyasi va texnologiyasini qo’llash. WEB-mo’ljalli texnologiyalar sharoitida tikuv buyumlarini virtual loyihalash xususiyatlari.

1.11. O’zbekiston tikuv korxonalarida joriy etilayotgan avtomatlashtirilgan loyihalash tizimlarining asosiy imkoniyatlari. «GERBER Technology» ALT programma modullari vazifalari va xususiyatlari. «GEMINI» ALT programma modullari vazifalari va xususiyatlari. «ASSYST» ALT programma modullari vazifalari va xususiyatlari.

1.12. Avtomatlashtirilgan loyihalash tizimlarining (ALT) ishlashi sharoitida ishlab chiqarishni texnologik jihatdan tayyorlash. CAM- texnologiyalar, vazifalari va xususiyatlari. Ishlab chiqarishni texnologik jihatdan tayyorlash uchun mo’ljallangan ALT informatsion ta’minoti. Imitatsion modellar.

2. TIKUV BUYUMLARI TEXNOLOGIYASI

2.1. To'qimachilik materiallari xossalaring kiyim tikish texnologik jarayonlariga ta'siri. To'qimachilik materiallarining texnologik xossalari. To'qimachilik materiallarining fizik-mexanik xossalari. To'qimachilik materiallariga qo'yiladigan talablar. "Aqlli" materiallardan kiyim tayyorlashning o'ziga xos xususiyatlari.

2.2. Tikuv buyum detallariga shakl berish va shakl saqlash usullari. Tikuv buyum detallarida texnologik usulda shakl hosil qilish. Shakl xosil qilishning innovatsion usullari.

2.3. Kiyimlarni biriktirish vositalari. Tikuv iplari xossalari va vazifalari. Tikuv iplari xossalaring kiyim detallarini biriktirish texnologik jarayoniga ta'siri. Kiyimlarni biriktirishning innovatsion usullari.

2.4. Kompozitsion materiallarni yelimplash va tikuv buyumlar detallariga qotirma qo'yishning kimyoviy va fizik-kimyoviy jadallashtirish usullari. Noan'anaviy kimyoviy qotirma materiallar va ularning turli funktsional vazifalari.

2.5. Kiyim detallariga NIIB texnologiyasini takomillashtirish. Tikuv buyumlarda NIIB ning ahamiyati. Kiyim sifatiga NIIB parametrlarining ta'siri. Tikuv buyumlarga NIIB jihozlari va ularning qo'llanish jarayoni.

2.6. Tikuv-trikotaj buyumlarini tikish texnologiyasi va texnologik jarayonlarni loyihalash usullari. Trikotaj buyumlariga texnologik ishlov berishda matoning cho'ziluvchanlik xossalari e'tiborga olish usullari. Mo'ynali va charm kiyimlari, suniy va sintetik materiallardan tayyorlanadigan kiyimlarga texnologik ishlov berish xususiyatlari. Maxsus kiyimlarni tikish texnologiyasi xususiyatlari.

2.7. Kiyim ishlab chiqarishda qo'llanadigan zamonaviy texnologik uskuna va jihozlar. Zamonaviy texnologik mashina va jihozlar xarakteristikasi. Universal tikuv mashinalarining avtomatlashtirilgan funksiyalari. Material va yarimfabrikat xossalari bog'liq ravishda jihozlarning avtomatlashuv darajasi.

2.8. Modellarni konstruktiv-texnologik tayyorlash jarayonini tashkil qilish. Ishlab chiqarishdagi konstruktiv va texnologik tayyorgarlikni avtomatlashtirish. Texnologik xujjatlarni rasmiylashtirishga qo'yiladigan zamonaviy talablar. Materiallar sarfi normasini aniqlash usullari. Materiallarni bichuvga tayyorlash va bichish texnologiyasi.

2.9. Material bo'laklarining sifatini tekshirish va o'lchash jihozlari. Gazlama to'plarini hisoblash. Materialni qoldiqsiz bichishning zamonaviy usullari. Matoni to'shash usullari. Turli materiallarni bichish jarayoniga qo'yiladigan talablar. Tikuvchilikka oid materiallarni to'shash va bichish uchun jihozlar.

2.10. Tikuvchilik ishlab chiqarishi texnologik jarayonlarini modellash asoslari. Tikuvchilik texnologiyasi va texnologik jarayonlar tushunchasi. Tikuv buyumlarini tikish uchun texnologik jarayonlar. Tikuvchilik materiallarini tayyorlash va bichish texnologik jarayonlari.

2.11. Maqbullashgan texnologik jarayonlarni tuzish tamoyillari. Kiyim detallariga ishlov berish usullari tipizasiyasi.

Oqim tashkil qilish shartlari. Texnologik oqimlarni tashkil qilish usullari. Texnologik operatsiyalarni ish joylariga to'plash va taqsimlash. Tikuv buyumlarini tikish va yig'ish texnologik operatsiyalarining eng maqbul ketma-ketligini tuzish.

2.12. Katta hajmda, o'rta hajmda va yakka tartibdagi ishlab chiqarish turlari. O'zaro moslashuvchan ishlab chiqarish tizimlarini loyihalash tamoyillari.

Ko'p assortimentga moslashuvchan oqimlarni loyihalash texnologiyasi. Modellarning texnik-texnologik o'xshashligini baholash. Kichik va o'rta biznes korxonalarini takomillashtirish yo'llari.

3 . TIKUV BUYUMLARINI ISHLAB CHIQARISH MATERIALSHUNOSLIGI

3.1. Materiallarning standartlar bo'yicha tasniflanishi. Materiallarning preyskurantlar bo'yicha tasnifi. Materiallarni shtrix kodlar bilan raqamlash.

3.2. Turli kiyimlar uchun materiallarni konfeksiyalashning tamoyillari. Kiyim paketi tushunchasi va xossalari. Muayyan vazifali kiyimga materiallar paketini konfeksionlash. Konfeksiyalashuv va marketing. Matolarning konfeksiyalashuv masalalari. Narx segmentlariga ko'ra material paketini tanlash. Matoning sifatiga talab o'rnatish. Turli kiyim guruhlari (maishiy, ustki, ich kiyimlar, maxsus, sport, formal kiyimlar) uchun materiallarni konfeksionlash tamoyillari.

3.3. Kiyim tayyorlash jarayoniga ta'sir etuvchi materiallar xususiyati. Kiyim materiallarining xossalari klassifikatsiyasi.

3.4. Kiyim uchun mo'ljallangan to'qimachilik materiallari tuzilishi va xossalari. To'qimachilik tolalari va iplari klassifikatsiyasi. Tabiiy tolalar tuzilishi va xossalari. Kimyoviy tolalar va iplarni olish, tuzilishi va xossalari.

3.5. To'qimachilik matolari (gazlama, trikotaj to'qimalari, noto'qima matolar) tuzilishi. To'qimachilik matolarini olish jarayonlari. To'qimachilik matolarini pardoqlash jarayonlari.

3.6. Kiyim uchun mo'ljallangan to'qimachilik materiallarining geometrik xossalari. To'qimachilik materiallarining mexanik xossalari. Cho'ziluvchanlik, buriluvchanlik, tangensial qarshilik.

Kiyim uchun mo'ljallangan to'qimachilik materiallarining fizik xossalari. To'qimachilik materiallarining shimuvchanlik xossalari. Teplofizik va optik xossalar.

Kiyim uchun mo'ljallangan to'qimachilik materiallarining texnologik va ekspluatatsion xossalari. Materiallar chiziqli o'lchovlarining o'zgarishi. To'qimachilik materiallarining emirilishga chidamlilik xossalari.

3.7. Kiyim uchun to'qima va noto'qima materiallari assortimenti xususiyatlari. Kiyim matolari assortimenti klassifikatsiyasi. Gazlama, trikotaj, noto'qima matolar, mo'yna, charm, isituvchi qatlam, astar, qotirma, bezak materiallari va furnitura assortimenti. Kiyim tayyorlashga mo'ljallangan aqlli matolar va ularning xarakteristikasi.

3.8. To'qimachilik materiallari sifatini baholash usullari. Gazlama va va boshqa matolar navini aniqlash.

3.9. Materiallar va tikuv iplarining kiyim tayyorlash jarayoniga ta'sir etuvchi xossalari va xususiyatlari. Material va tikuv iplarining kiyim detallarining ipli birikmalarini hosil qilish (tikish) jarayoniga ta'sir etuvchi xossalari va xususiyatlari. Material va tikuv iplarining kiyim detallarining elimli birikmalar hosil qilish jarayoniga ta'sir etuvchi xossalari va xususiyatlari.

3.10. Tabiiy va sun'iy mo'yna tuzilishi va xossalari. Mo'yna yarimfabrikatlari assortimenti.

3.11. Astarlik, issiq saqlovchi va qotirma materiallar assortimenti va xossalari.

3.12. Tabiiy va sun'iy charm materiallari assortimenti, tuzilishi va xossalari. Bezak materiallari va furnitura assortimenti.

4. KOSTYUM DIZAYNI

4.1. Kostyum tushunchasi. Kostyum funksiyalari. Kostyum dizayni tushunchasi va uning zamonaviy dizayn tizimidagi o'rni. Kostyum dizaynida kompozitsiya tushunchasi va uning asosiy qonuniyatlari Kostyumni dizaynida moddiy va emosional omillar. Badiiy ijod bosqichlari. Kutuyrelar ijodida dizaynning o'rni. Dizaynning ijodiy manbalari.

4.2. Kostyum kompozitsiyasida proporsiya, masshtab, ritm va simmetriyaning ahamiyati. Kostyum dizaynida rangshunoslik va ranglarning psixologik ta'siri. Moda va kostyum dizayni o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik.

4.3. Kostyum dizaynini loyihalash omillari. Moda industriyasi omillari: iste'molchi, ishlab chiqarish, sotish va reklama. Dizayn talablariga ko'ra material, konstruktsiya va texnologik usullarini tanlash. Ijtimoiy omillar: demografiya va mentalitet, turmush tarzi, geografik va iqlim sharoitlari. Psixo-fiziologik omillar: kiyim komforti va dizayn. "Kiyim kiyish vaziyati" tushunchasi. Vaziyatga mos dizayn-loyixalash. "Qomat-kiyim" tizimida vizual obrazlarni dizayn-loyixalash.

4.4. Kostyum dizaynida innovatsion texnologiyalardan foydalanish. Kompyuter grafikasi usullari: rastri grafika, vektorli grafika. Grafik redaktorlar. Raqamli dizayn, 3D modellashtirish va virtual prototiplash.

4.5. Dizaynda uslub va uslublash. Makro badiiy uslublar. Mikrouslublar rivojlanishi. Zamonaviy dizayn yo'nalishlari. Kostyum dizaynida ekologik dizayn va barqaror moda (sustainable fashion) tamoyillari. Etnodizayn tushunchasi. Kostyum dizaynida retrospektiv tahlil usuli.

4.6. Modaning tarkibi, funksiyalari va rivojlanish qonuniyatlari. Modani bashorat qilish. Ijtimoiy-tarixiy hodisalar va moda; modaning internasionallashuvi; modaning siklsimon rivojlanishi, modaning tarqalish tezligi.

4.7. Kiyim tarixida tarixiy taxlil usullari. Tarixiy taxlilda modellashtirish. Tarixiy taxlil tuzilmasi. Tarixiy taxlilni bajarish ko'rsatkichlari. Retrospektiv taxlilda tadqiqot usullari

4.7. Kostyum dizaynida loyixalash usullari: modulli loyixalash, kombinatorika, dekonstruktsiya, adaptasion loyixalash. Funksional kiyim dizayni.

4.8. Kompozitsiya kategoriyalari. Kostyum tektonikasi. Material xususiyatlari va tektonika. Shakl va tektonika. Notektonika.

4.9. Kompozision shakllantirish tushunchasi. Kostyum shaklining elementlari: xajm va siluet, konstruktiv va dekorativ chiziqlar. Kompozitsiya balansi. Kiyim shaklini badiiy-konstruktiv taxlil o'tkazish bosqichlari.

4.10. Kostyum dizaynida dekorativ elementlarning vazifasi va turlari. Zamonaviy kostyum dizaynida milliy an'analar va milliy elementlardan foydalanishning ahamiyati

4.11. “Qomat-kiyim” tizimi kvalimetriyasi. Kvalimetriya tushunchasi. Qomatning vizual obrazlari kvalimetriyasi. “Qomat-kiyim” tizimini vizuallashtirish usullari. Kostyum dizaynida antropometriya va ergonomikaning ahamiyati.

4.12. Kostyum shakli va material. Kostyum shaklini yaratishda materiallarning muxim ko’rsatkichlari. Materiallar fakturasining shaklga ta’siri. Yangi avlod tekstil materiallari kostyumning estetik va funksional xususiyatlariga ta’siri. Kostyum dizaynida kompozitsion materiallardan foydalanish.

5. MATEMATIK MODELLASHTIRISH VA MATEMATIK STATISTIKA ASOSLARI

5.1. Masalaning qo’yilishi, matematik modellashtirishning maqsad va vazifalari. Matematik modellashtirish va ilmiy-texnik taraqqiyot. Ilmiy-tadqiqot ishlari va ularni bajarishga tayyorgarlik. «Model-algoritm-programma» uchligi matematik modellashtirish ustuni sifatida.

5.2. Matematik modellashtirish tushunchasi. Modellashtirishga qo’yilgan talablar. Matematik model turlari.

5.3. Matematik modellashtirish usullari: eksperimental, analitik, analitik-eksperimental. Matematik modellashtirishning asosiy bosqichlari. Modellashtirishning analitik (nazariy) usullari.

5.4. Tabiat fundamental qonunlari asosida matematik modellarni tuzish masalalari. Matematik modellarda qo’llanadigan ba’zi bir analitik va sonli usullar.

5.5. Tasodifiy miqdor. Tasodifiy miqdor taqsimot funktsiyasi. Tasodifiy miqdorlarning sonli xarakteristikalar: matematik kutilma, dispersiya, momentlar.

5.6. Bosh to’plam. Tanlanma. Tanlanma xarakteristikalar. Nuqtaviy baholash. Statistik taqsimotning sonli xarakteristikalar. Tanlanma taqsimoti parametrlari uchun interval baholar. Ishonchli ehtimol.

5.7. Korrelyatsion taxlil usullari. Regression taxlil usullari.

5.8. Normal taqsimot bilan bog’liq taqsimotlar: gamma taqsimot, Styudent taqsimoti, Fisher taqsimoti.

5.9. Gipotezalarni tekshirish. Statistik gipoteza tushunchasi. Tanlanmani bir jinsliligini tekshirish.

5.10. Bog’liqsizlik to’g’risidagi gipotezalarni tekshirish: Pirsonning Xi-kvadrat kriteriysi. Fisher kriteriysi. Styudent kriteriysi.

5.11. Korrelyasion tahlil. Statistik va korrelyasion bog’lanishlar. Korrelyasiya koeffisienti va uning xossalari. Kichik kvadratlar usuli.

5.12. Chiziqli va chiziqsiz regressiya tenglamalari. Regression modellar qurish. Bir faktorli va ko’p faktorli regression matematik modellar qurish bosqichlari.

Adabiyotlar

1. Isayeva D.X., Ulkanbayeva G.D. Shaxsiy buyurtma asosida kiyimni konstruksiyalash. O'quv qo'llanma. T., 2024. "Book Printing" – 357 b.
2. Rasulova M.K. "Tikuv buyumlari texnologiyasi nazariy asoslari" Darslik. Toshkent-2023."Umid Design" -256 b.
3. Aripdjanova D.U. Turli qomatlarga kiyimlarni konstruksiyalash. O'quv qo'llanma. "Bilim va intellectual salohiyat", Namangan-2021, 183 bet.
4. Madjidova Sh.G. Tikuv buyumlarini ishlab chiqarish korxonalarini loyihalash. Darslik. Toshkent-2021.
5. X. Камилова, X. Юнусходжаева. Материалларни конфекциялаш. Дарслик. Тошкент-2015
6. Garment Manufacturing Technology. Edited by Rajkishore Nayak and Rajiv Padhye. 2015 Elsevier Ltd.
7. SH.G.Majidova, M.K. Rasulova. Texnologik jarayonlarni loyihalash Tashkent- 2022.
8. Материаловедение в производстве изделий легкой промышленности (швейное производство): учебник для вузов / Б.А.Бузов, Н.Д.Алыменкова; под ред. Б.А.Бузова.-4-изд., -М.: Издательский центр "Академия", 2010. - 448с.
9. Kamilova X.X. Xamrayeva N.K. «Tikuv buyumlarini konstruksiyalash». Darslik. – T.: «Cho'lpon », 2011 y. – 400 b.
- 10.Подготовительно-раскройное производство швейных предприятий: Учеб.пособие /В.Т.Голубкова, Р.Н.Филимоненкова.- М.:Высшая школа, 2002.
- 11.Комилова Х.Х., Хамроева Н.К. Тикув буюмларини конструкциялаш Тошкент.- Молия.- 2011.
- 12.Мартынова А.И., Андреева Е.Г. Конструктивное моделирование одежды: Учебное пособие для вузов. - М.: - 2002.-206 с.
- 13.Булатова Е.Б. Конструктивное моделирование одежды: Учеб.пособие для студ. высш. учеб. заведений / Е.Б. Булатова, М.Н. Евсеева.-2-е изд. –М.:Издательский центр "Академия", 2004.- 272 с.
- 14.Основы функционирования технологических процессов швейного производства: Учебное пособие для вузов./ В.Е.Мурыгин, Е.А.Чаленко – М.: Компания Спутник, 2001.
- 15.Коблякова Е.Б. и др. "Конструирование одежды с элементами САПР": Учеб. для вузов. – М.: Легпромбытиздат, 1988.- 464 с.
- 16.Соловьев А.Н., Кирюхин С.М. Оценка и качества текстильных материалов.- М.: Легкая и пищевая промышленность, 1984.- 215с.
- 17.Коблякова Е.Б. "Основы проектирования рациональных размеров и формы одежды". М.: Легкая и пищевая промышленность, 1980г.- 208 с.
- 18.Маркетинг в индустрии моды: комплексное исследование для специалистов отрасли/ Тони Хайнс, Маргарет Брюс; перевод с английского. – Минск: Гревцов Паблицер, 2009.- 416с.
- 19.Технология швейных изделий: Учебное пособие / [Амирова Э.К., Труханова А.Т., Сакулина О.В., Сакулин Б.С.] - 4-изд., М.:Издательский центр «Академия», 2008. – 480 с.

20. Мурыгин В.Е., Мурашова Н.В., Прошутинская З.В., Рослик Н.С. Моделирование и оптимизация технологических процессов. –Том 1: Учебник.- М.: 2003
21. Бунаков П.Ю., Широких Э.В. Технологическая подготовка производства в САПР. –М.: ДМК Пресс, 2012.-208 с.
22. Артамошина М.И. Информационные технологии в швейном производстве: Учебник для студ.сред.проф. образования. –М.: Издательский центр «Академия», 2010.-176с.
23. Композиция костюма: Учеб.пособие для студ. высш. учеб. заведений / Г.М.Гусейнов, В.В.Ермилова и др..-2-е изд. –М.:Издательский центр “Академия”, 2003.- 432 с.
24. Г.М. Гусейнов, Ермилова В.В. Композиция костюма. - М.: Академия 2003
25. Xasanboeva G.K., Shomansurova M. Maxsus kompozisiya asoslari. - T.: Yangi asr avlodi, 2008.
26. Пармон Ф.М. Композиция костюма. Одежда, обувь, аксессуары. - М.: «Триада плюс», 2002
27. <http://www.gerbertexnology.com>
28. <http://www.investronica-sis.es/uk/home.htm>
29. <http://julivi.com>
30. <http://www.saprgrazia.com>.
31. <http://www.novocut.de/ENGLISH/index.html>
32. Абдушукуров А.А. Эҳтимоллар назарияси ва математик статистика. - Ташкент: Университет, 2010. - 169 б. 24. Арипов М. Прикладная математика в естествознании и технологии. – Ташкент, 2012. - 562 с. (<http://www.candi.uz>)
33. Гмурман В.Е. Теория вероятностей и математическая статистика - М.: Высшая школа, 2003. - 479 с.
34. Самарский А.А., Михайлов А.П. Математическое моделирование: Идеи. Методы. Примеры.- 2-е изд., испр. - М.: Физматлит, 2001. - 320 с
35. А.Г.Севостьянов. “Методы и средства исследования механико - технологических процессов текстильной промышленности”. М., “Легкая индустрия” 1992.
36. [http://www.nsu.ru/icem/grants/etfm/;](http://www.nsu.ru/icem/grants/etfm/)
37. [http://www.lib .homelinux.org/math/;](http://www.lib.homelinux.org/math/)
38. [http://www.eknigu.com/lib/mathematics/;](http://www.eknigu.com/lib/mathematics/)
39. http://www.eknigu.com/info/M_Mathematics/MC;